

BERGEN
KOMMUNE

PLAN FOR LIKESTILLING I MANGFOLDSBYEN BERGEN

Bergen bystyre behandlet saken i møtet 21.06.2023 sak 202/23 og fattet følgende vedtak:

1. Bystyret vedtar «Plan for likestilling i mangfoldsbyen Bergen».
2. Tiltak som krever økte budsjettmidler, må bli vurdert sammen med den årlige rulleringen av handlings- og økonomiplanen.
3. Det settes inn en ekstra setning mellom setningene «LHBTI+-personer og kvinner med innvandrerbakgrunn, samt kvinner tilhørende nasjonale minoriteter, er blant de utsatte gruppene (Bredal et al, 2020)» og «Manglende likestilling mellom kjønnene er i seg selv en faktor som knyttes til økt risiko for vold» på side 21 i planen som lyder som følger: «Tall fra Utenriksdepartementets strategi for utvikling viser at unge kvinner med nedsatt funksjonsevne er 10 ganger så utsatt for kjønnsbasert vold som andre kvinner, og jenter med intellektuelle utfordringer er spesielt utsatt.
4. Stryke «strategisk satsningsområde» nr. 25:
«Utsmykke Det gamle Rådhus med kvinnelig kunstuttrykk» som lyder:

«Utsmykke Det gamle Rådhus med kvinnelig kunstuttrykk

I Bystyresalen i Det gamle Rådhus i Bergen henger det flere malerier. Foruten noen eldre landskapsmalerier er alle maleriene portretter av menn, malt av mannlige kunstnere. I tråd med Bergen kommunes søkelys på likestilling og ønske om å speile mangfoldet i byen, er det derfor ønskelig å gjøre endringer i Bystyresalen. Det kan vurderes om noen av mannsporettene kan skiftes ut med andre malerier som portretter kvinner. Bergen kommune har ikke maleriporretter av kvinner i sin samling, og det må i så fall vurderes å gi nye oppdrag til kvinnelige kunstnere for å få laget portrett av en kvinnelig pioner som har utmerket seg i Bergen. Det kan også vurderes om selve kunstuttrykket i bystyresalen kan endres ved at bildene skiftes ut med nye samtidsverk, laget av et mangfold av byens kunstnere»

Merknad 1

Bystyret ber om en sak angående utsmykking av bystyresalen i Det Gamle Rådhus, herunder en gjennomgang av dagens verk og historien bak disse.

Merknad 2

Spiseforstyrrelser har blitt et kraftig økende problem blant unge. Derfor bør det være et økt fokus på behandling, men og på forebyggende tiltak i både skole og i andre deler av de unges liv. Gjennom blant annet forebyggende arbeid gjennom organisasjonen ROS (Rådgivning om spiseforstyrrelser). Bystyret ber byrådet gå i dialog med Vestland fylke om å ytterligere styrke det forebyggende arbeidet som ROS gjør for svært mange unge i vår region.

Merknad 3

Mange kvinner går lenge med alvorlige fødselsskader og underlivs- og bekkenplager før de får hjelp og behandling. Dette på grunn av lange ventelister til fysioterapi og manglende oppfølging ved helsestasjonene. Ber byrådet vurdere å styrke fysioterapi tilbudet på helsestasjonen i tilknytning til helsestasjonene som øremerkes kvinnehelse og oppfølging og behandling av fødselsskader og underlivs- og bekkenplager.

Merknad 4

Etter et svangerskap er det svært lite til ingen oppfølging etter fødsel. Timene og kontroller etter det så er det barnet som er i fokus. Mor blir dermed en glemt figur og blir nødt å sørge for egen oppfølging og hjelp dersom det skulle være nødvendig. Problemet er at det er svært få som vet om det er noe tilbud og hva en skal søke hjelp om. Bergen bystyret ber derfor byrådet i samarbeid med relevante aktører komme frem med en sak om bedre oppfølging av fødende i tiden etter svangerskap og fødsel.

Merknad 5

Bergen kommune sitter i dag på en mengde eldre kunst som ikke blir utstilt. Det bør vurderes om noen av kunstverkene kan utstilles på Rådhuset og tilsvarende administrasjonsbygg.

Byrådens forord

Byråden er glad for å kunne legge frem en plan som bidrar til å oppnå likestilling og styrke jenters og kvinners stilling i samfunnet, hvilket samsvarer med FNs bærekraftsmål 5. Vi skal svare på likestillingsutfordringer med 31 tiltak fordelt på fire satsningsområder; arbeid og utdanning, helse og sosial, kultur og fritid, og kommunikasjon og samarbeid.

Helse og sosial er det mest omfattende satsningsområdet i denne planen. Dette er i tråd med flere av utfordringene som ble påpekt i Kvinnehelseutvalget sin utredning om kvinners helse og helse i et kjønnsperspektiv; «NOU 2023: 5. Den store forskjellen — Om kvinners helse og betydningen av kjønn for helse». Byråden mener, i likhet med utvalget, at det er viktig å sikre et løft for kvinners helse og velger å innta et særlig interseksjonelt perspektiv gjennom tiltakene i denne planen.

Representasjon er en viktig faktor i likestillingsarbeidet. Det skal øke deltakelse, samt bekjempe fordommer og fremme gjensidig respekt. Bergen kommune vil arbeide for å synliggjøre kvinner i byrommet. Samtidig vil vi fremme et kjønnsbalansert og normkritisk språk- og billedbruk i egne kanaler. Språk formidler følelser og verdier og er et viktig verktøy for et mer likestilt og rettferdig samfunn.

Bergen kommune er arbeidsgiver for over 20 000 mennesker og er den største arbeidsgiveren i vår region. Vi har store tjenestoområder innen helse, omsorg og oppvekst som alle er kvinnedominerte sektorer. Kommunen har flere pågående tiltak for å styrke kompetansen og lønnsvilkårene for ansatte i disse tjenestene, samt for å fremme likestilt rekruttering og muligheten for å velge utradisjonelt når det kommer til utdanning og yrke.

Kultur- og idrettsarenaer er krydderet i hverdagen. Disse arenaene bidrar til glede og mestring, og de er sosiale møteplasser. Internasjonal og nasjonal forskning viser at også kjønn er hinder for deltakelse. Bergen kommune arbeider aktivt for å bygge ned økonomiske, fysiske, psykiske og sosiokulturelle barrierer. For å opprette målrettede tiltak på dette området skal vi innhente mer kunnskap om de kjønnede forskjellene for deltakelse i Bergen.

Det globale perspektivet må nevnes. Internasjonale kriser forsterker ulikhetene mellom mennesker. Kvinners rettigheter utfordres og undertrykkes verden over, og volden mot kvinner er økende. Globalt har pandemien påvirket arbeidet mot vold i negativ retning og det er en økning av jenter og kvinner som utsettes for barneekteskap og vold.

I Europa har krigen kommet nærmere. På flukt fra krig og naturkatastrofer opplever jenter og kvinner vold og overgrep. Seksualisert vold er et alvorlig problem i krigsherjede land. Økningen i høyreekstreme bevegelser i Europa gir også grunn til bekymring for kvinner og LHBTI+-personers rettigheter og livssituasjon. Antall voldstilfeller og overgrep mot kvinner og transpersoner i Norge er også uakseptabel høy.

Satsningsområdene og tiltakene i denne planen rommer bare noen av de likestillingsutfordringene Bergen og verden har i dag, og de viser at kampen for kvinners rettigheter må utøves på flere ulike fronter. Likestilling er derfor et gjennomgående tema i alt arbeidet kommunen foretar seg for å fremme likestilling og styrke jenters og kvinners muligheter i samfunnet.

Likestillingskampen fortsetter.

Eduardo Andersen

Byråd for kultur, frivillighet og inkludering

Innhold

Byrådens forord.....	2
1 Innledning.....	4
2 Lovverk og rammer for planarbeidet.....	7
3 Strategi, mål og tiltak	8
Satsningsområde 1: Arbeid og utdanning.....	9
Satsningsområde 2: Helse og sosial	15
Satsningsområde 3: Kultur og fritid	27
Satsningsområde 4: Kommunikasjon og samarbeid.....	32
Oppsummering tiltak.....	34
4 Referanseliste	36

1 Innledning

Likestilling blir regnet som en samfunnsmessig grunnverdi av norske myndigheter, og den norske staten har gjennom tilslutning til FNs menneskerettighetserklæring forpliktet seg til å fremme likestilling. Et samfunn hvor alle er likestilte med samme muligheter og rettigheter er et nasjonalt mål som Bergen kommune ønsker å bidra til å oppnå gjennom *Plan for likestilling i mangfoldsbyen Bergen*. Det overordnede målet med denne planen er å bidra til FNs bærekraftsmål 5, som er å oppnå likestilling og styrke jenters og kvinners stilling i samfunnet. Dette er et ledd i kommunens generelle mangfoldsarbeid der alle innbyggerne skal ha like muligheter.

Planen er utformet i samspill med representanter for ideelle og frivillige organisasjoner og andre aktører og institusjoner som arbeider med inkludering og likestilling i Bergen. Ungdomsrådet, Eldrerådet og Kommunalt råd for personer med funksjonsnedsettelse har også bidratt med innspill. Innspillene har hovedsakelig kommet gjennom digitale innspillmøter og mindre dialogmøter, i tillegg til ett skriftlig innspill. Planen har også vært på ekstern høring der sivilsamfunnet har fått mulighet til å komme med innspill og på den måten involvere seg i og påvirke planarbeidet ytterligere.

Avgrensinger

Plan for likestilling i mangfoldsbyen Bergen er en plan for Bergen kommune som myndighet, arbeidsgiver og tjenesteyter. Planen tar for seg kjønnslikestilling med et særlig kvinnepolitisk fokus. En aktiv kvinnepolitikk er viktig for Bergen kommune fordi kvinner fortsatt diskrimineres på flere samfunnsarenaer. Selv om Norge figurerer høyt på lister over verdens mest kjønnslikestilte samfunn er manglende likestilling mellom kjønnene en utfordring på flere områder. Når vi skriver om kjønn i denne planen viser vi til biologisk, psykologisk eller sosialt kjønn. Det betyr at denne planen også inkluderer personer som opplever seg som kvinne og som blir oppfattet som kvinne av andre¹. Imidlertid har den forskningen og de rapportene det vises til i denne planen kun to variabler, kvinner/menn (jenter/gutter), ut ifra det juridiske kjønn som er offisielt registrert.

I tillegg til at kvinner kan være utsatt for diskriminering på bakgrunn av kjønn, kan de også oppleve rasisme og annen diskriminering på grunn av sosioøkonomisk bakgrunn, etnisitet, religion, seksuell orientering, kjønnsidentitet, kjønnsuttrykk og/eller funksjonsevne. Dette omtales som interseksjonalitet eller sammensatt diskriminering. Ulike former for sosial ulikhet og interseksjonalitet er derfor en sentral del av arbeidet med denne planen da full likestilling ikke er mulig uten et bredere mangolds- og diskrimineringsarbeid.

Likestilling handler om like muligheter uavhengig av kjønn, og vi må derfor også ta tak i de utfordringene som angår særlig gutter og menn. En arena hvor særlig gutter og menn med minoritetsbakgrunn og/eller lav sosioøkonomisk bakgrunn møter utfordringer i dag, er i utdanningssystemet. Vi har derfor valgt å innlemme noen tiltak rettet mot denne målgruppen i planen. Planen skal likevel ha et gjennomgående kvinnepolitisk fokus og avgrenses derfor til å i hovedsak omfatte jenter og kvinner. Bergen kommune vil sette seg inn i det nasjonale mannsutvalgets rapport når den fremlegges våren 2024 og vurdere nye tiltak med mål om å redusere gutter og menns likestillingsutfordringer.

¹ Se forklaring av ord og begreper side 5.

Sentrale begrep²

Likestilling betyr at alle personer skal ha like rettigheter og muligheter i samfunnet, uavhengig av blant annet kjønn, funksjonsevne, seksuell orientering, alder, etnisitet og religion. Ordet likestilling har tradisjonelt vært brukt i betydningen likestilling mellom kvinner og menn, såkalt kjønnslikestilling. Dette er fremdeles den vanligste bruken av ordet, men de senere årene har det fått en utvidet betydning til også å gjelde andre diskrimineringsgrunnlag.

Et annet skille går mellom **formell og reell likestilling**. Formell likestilling vil si at alle etter loven har like rettigheter i samfunnet. Reell likestilling vil si at alle, uansett gruppetilhørighet eller personlige forhold, også i praksis har like muligheter til deltakelse og utvikling i samfunnet.

Mangel på likestilling kan skyldes **diskriminering**. Diskriminering forstås ofte som usaklig eller urimelig forskjellsbehandling av individer på grunnlag av deres kjønn, at de bryter med samfunnets normer for kjønn og seksualitet, religion, hudfarge, tilhørighet til etniske grupper, nasjonaliteter eller nedsatt funksjonsevne. Vern mot diskriminering er sentralt innen kampen for likestilling og sosial rettferdighet.

Diskriminering på flere grunnlag samtidig kalles **sammensatt diskriminering**. I forskning brukes gjerne begrepet **interseksjonalitet** for å vise hvordan ulike sosiale kategorier som kjønn, etnisitet og religion kan samvirke og påvirke personens livsvilkår. I slike tilfeller av diskriminering er det vanskelig å skille de ulike diskrimineringsgrunnlagene fra hverandre, nettopp fordi det handler om en form for diskriminering der flere diskrimineringsgrunnlag virker sammen.

Mikroaggresjon er slengbemerkinger eller små, dagligdagse fordomsfulle og fiendtlige kommentarer, som noen ganger er utilsiktede. Disse er gjerne diskre nok til at vi nøler med å reagere, men etterlater likevel den som rammes med en dårlig følelse. Å bli utsatt for stadige mikroaggresjoner kan være ødeleggende for selvtillit og psykisk helse.

Kjønn er ofte en grunnleggende side ved en persons identitet. Normer i samfunnet er i stor grad med på å definere hva som er typisk kvinnelig og mannlig. Hva som er ansett for mannlig og kvinnelig varierer gjennom historien og mellom kulturer. Kjønn forstås gjerne som ulike aspekter: biologisk kjønn (den kroppen du er født med), psykologisk kjønn (det kjønn du føler deg som), og sosialt kjønn (det kjønn andre oppfatter deg som og som du sosialiseres inn i).

Biologisk kjønn forbindes med biologiske faktorer som ytre og indre genitalier, gener, kromosomer og kjønnshormoner.

Psykologisk kjønn, eller kjønnsidentitet vil si en persons indre opplevelse av å være kvinne, mann, både kvinne og mann eller ingen av delene. De fleste identifiserer seg med det kjønn de ble tildelt ved fødsel, men ikke alle. Opplevd kjønn kan brukes som et synonym til kjønnsidentitet.

Sosialt kjønn er det kjønn andre oppfatter deg som og som du sosialiseres inn i.

Juridisk kjønn er samfunnets offisielle registrering av kjønn, fremst gjennom personnummer.

Kjønnsuttrykk er måten vi gir oss til kjenne på som enten feminin, maskulin, eller utenfor samfunnets tokjønnsnormer. Selv om de fleste mennesker presenterer seg i et kjønnsuttrykk som blir oppfattet som klart mannlig eller klart kvinnelig, har noen et kjønnsuttrykk som bryter med normen om kvinnelig femininitet eller mannlig maskulinitet.

Det har vært vanlige å tenke at det finnes to kjønn, mann eller kvinne. Imidlertid er det personer som ikke faller inn under disse to kategoriene. Det kan gjelde både **interkjønnspersoner**, **transpersoner**

² Hentet fra [Store norske leksikon](#), [Balansemerket](#) og [Bufdir](#).

eller **ikke-binære personer** (som ikke anser seg som transkjønn). I noen land finnes det en mulighet til å registrere seg juridisk som "det tredje kjønn".

Å være **cisperson**, **ciskjønn** eller **cis** innebærer å identifisere seg med kjønnnet man fikk tildelt ved fødsel. Begrepet er tatt i bruk som en motsats til trans-begrepene og tydeliggjør at alle har en kjønnsidentitet. Både heterofile, bifile, homofile, lesbiske og personer med variasjon i kroppslig kjønnsutvikling kan være cispersoner.

Samer, nasjonale minoriteter og personer med innvandrerbakgrunn

Det finnes ingen generell, internasjonalt akseptert definisjon av begrepet **urfolk**. ILO-konvensjonen er en sentral folkerettslig bindende konvensjon om urfolks rettigheter som Norge ratifiserte i 1990. I Norge oppfyller samene vilkårene i konvensjonens definisjon av urfolk. Samer er imidlertid også en etnisk, kulturell og språklig minoritet.

Personer med innvandrerbakgrunn er en samlebetegnelse på innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre. SSB definerer innvandrere og norskfødte slik:

- Innvandrere er personer som er født i utlandet av to utenlandsfødte foreldre og fire utenlandsfødte besteforeldre.
- Norskfødte med innvandrerforeldre er personer som er født i Norge av to utenlandsfødte foreldre og fire utenlandsfødte besteforeldre.
- Etterkommere brukes ofte som et synonym til norskfødte med innvandrerforeldre.

Grupper med langvarig tilknytning til landet defineres som **nasjonale minoriteter**. I Norge er dette jøder, kvener/norskfinner, romer, skogfinner og romanifolk/ tatere.

En **etnisk minoritet** er en etnisk gruppe som utgjør et mindretall i befolkningen. En etnisk gruppe er en gruppe som innenfor et større samfunn betraktes som en egen folkegruppe av seg selv og andre, på bakgrunn av at de deler noen fellestrekk, ofte knyttet til gruppens opprinnelse og kulturelle bakgrunn. Etnisitet viser ikke til objektive kulturforskjeller, men er sosialt og kulturelt definert.

En **religiøs minoritet** er på samme måte en religiøs gruppe som er mindretall. I Norge er et flertall av befolkningen medlem i Den norske kirke eller et annet kristent trossamfunn. Tros- og livssynsmangfoldet har imidlertid økt vesentlig i Norge de siste tiårene. Målt i medlemstall er islam er den nest største religionen i Norge, og buddhismen er tredje størst.

2 Lovverk og rammer for planarbeidet

I 1981 trådte FNs *kvinnediskrimineringskonvensjon* i kraft og Norge er blant de 189 statene som har ratifisert den. Ettersom konvensjonen ble tatt inn i menneskerettighetsloven i 2009 går den nå foran andre norske lover. Konvensjonens mål er å beskytte kvinners rettigheter og forsterke likestillingsartiklene i de andre menneskerettighetskonvensjonene. Bergen kommune er en menneskerettighetsby og vil med denne planen bidra til FNs bærekraftsmål 5.

Likestillings- og diskrimineringsloven (2018) er det viktigste hjelpemiddelet vi har for å holde menneskerettighetsloven i hevd. Formålet med loven er å fremme likestilling mellom kjønnene ved å gi et vern mot diskriminering på grunn av kjønn, graviditet, permisjon ved fødsel eller adopsjon, og omsorgsoppgaver. Likestillings- og diskrimineringsloven plikter arbeidsgivere, organisasjoner i arbeidslivet og offentlige styresmakter til likestillingsarbeid ved å gi like muligheter til utdanning, arbeid og kulturell og faglig utvikling.

Planstrategi for Bergen 2019 – 2023 skal sørge for ønsket utvikling ved å avklare hvilke planoppgaver kommunen skal prioritere i bystyreperioden, sammen med nasjonale og regionale føringer. *Plan for likestilling i mangfoldsbyen Bergen* skal dekke behovet for en overordnet likestillingsplan for egen virksomhet og byen generelt, i tillegg til at den er en av flere planer som skal bidra til målet om en rettferdig og inkluderende by.

Planarbeidet gjøres også i tråd med *Bergen 2030, Kommuneplanens samfunnsdel*. Av relevante satsinger i kommuneplanen kan særlig sosial utjevning, sosiale møteplasser og et inkluderende arbeidsliv trekkes frem. I tillegg skal Bergen være en trygg by å bo i og de som utsettes for vold skal få den hjelpen de trenger.

Relevante planer

Bergen kommune har flere planer og handlingsplaner der (noen av) strategiene og tiltakene direkte, eller indirekte, er med å bidra til å gi like muligheter mellom kjønnene og til å fremme likestilling. Planene omhandler Bergen kommune både som arbeidsgiver og tjenesteyter.

- “Et arbeidsliv i endring. HR-melding mot 2030» ble vedtatt av bystyret 23.10.2019.
- Byrådssak 1189/19 «Organisering og oppfølging av ny IA-avtale i Bergen kommune» beskriver hvordan kommunen skal organisere arbeidet med reduksjon av sykefravær.
- Byrådssak 1248/17 «Heltidskultur og håndtering av midlertidige bemanningsbehov» beskriver ambisjonene om å utvikle en heltidskultur i Bergen kommune.
- Regnbuebyen Bergen. Plan for kjønns og seksualitetsmangfold 2017-2021
- Trygghet gjennom hele livet. Plan mot vold i nære relasjoner 2019 – 2023.
- Plan for seksuell helse, seksualopplysning og seksualitetsundervisning.
- God ungdomstid i Bergen. Helhetlig ungdomsplan.
- Bergens barn - byens fremtid. Plan for helsestasjons- og skolehelsetjenesten, psykisk helsearbeid for barn og unge og barnevernet i Bergen 2016–2026.
- Et liv i frihet. Plan mot menneskehandel 2019 – 2023.
- Plan for deltagelse og mangfold i kunst- og kulturfeltet 2021 – 2030.
- Strategi for etisk og rettferdig handel 2018 – 2022.
- Plan for psykisk helse.
- Handlingsplan mot vold i nære relasjon (under rullering).
- Handlingsplan for selvmordsforebygging (under rullering).

3 Strategi, mål og tiltak

Hovedmålet med planen er å fremme likestilling og styrke jenter og kvinners muligheter og stilling i samfunnet. Planen tar sikte på å nå dette målet gjennom å tilrettelegge for kompetanseheving- og innhenting, målrettet innsats der hvor behovet er størst og aktivt arbeide for deltakelse og inkludering i samarbeid med sivilsamfunnet. Dette skal gjøres gjennom fire strategiske satsningsområder og tiltak som presenteres under.

Likestilling krever kontinuerlig og systematisk arbeid og planen har dermed ikke en sluttdato og vil rulleres når det vurderes at det er behov for nye tiltak. Planen legger til grunn at byrådsavdelingene følger opp med egne tiltak og aktiviteter rettet mot særlige likestillingsutfordringer innen deres respektive fagfelt og tjenester.

Basert på kjente likestillingsutfordringer nasjonalt og lokalt, samt innspillsrundene til denne planen, er det særlig fire strategiske satsningsområder planen ønsker å rette innsatsen mot:

- **Satsningsområde 1: Arbeid og utdanning**
Mål: Fremme like muligheter i arbeid og utdanning og et mindre kjønnsdelt arbeidsmarked.
- **Satsningsområde 2: Helse og sosial**
Mål: Fremme likeverdige helse- og omsorgstjenester og økt livskvalitet.
- **Satsningsområde 3: Kultur og fritid**
Mål: Fremme like muligheter for deltakelse og utøvelse innen kultur og fritid.
- **Satsningsområde 4: Kommunikasjon og samarbeid**
Mål: Fremme menneskerettighetene og likeverd gjennom formidling og samarbeid.

Under vises det til noen utvalgte likestillingsutfordringer på hvert av de fire strategiske satsningsområdene. Under hver utfordring vises det til hva kommunen gjør i dag og deretter hva kommunen vil gjøre gjennom nye tiltak. Tiltakene i denne planen er særlig rettet mot kommunens egne tjenester, men legger også opp til samarbeid med andre offentlige aktører, samt ideelle og frivillige organisasjoner. Ettersom det er særlig innen satsningsområde 1 og 2 vi finner større likestillingsutfordringer har disse fått størst plass i planen.

Kostnadene knyttet til de nye tiltakene i denne planen må utredes videre i forbindelse med årlig rulling av budsjett og endrede prioriteringer, samt handlings- og økonomiplanen, da det kreves økonomiske midler for å kunne gjennomføre flere av dem. Gjennomføring av tiltak som trenger budsjettmidler utover vedtatt budsjett kan kun gjennomføres dersom disse gis finansiering gjennom den ordinære årlige budsjettprosessen. Det kommer frem av tiltakstabellen på side 34 hvilke tiltak som krever økte bevilgninger som må vurderes ifb. årlige budsjettframlegg. I tiltakstabellen synliggjøres også hvem som har hovedansvar for gjennomføring av tiltaket.

Satsningsområde 1: Arbeid og utdanning

Siden kvinnebevegelsens arbeid på 1970-tallet har det vært en positiv utvikling med antall kvinner i utdanning og arbeid, samt i kommunestyrene, på Stortinget og i regjeringen. Kvinners deltakelse i arbeidsliv og politikk er viktig for demokratiet og for den enkeltes livsvilkår, utvikling og mulighet til å leve frie og selvstendige liv. Opprettholdelse av en kostnads- og ressurskrevende velferdsstat fordrer også at hele arbeidsstyrken er i arbeid for å møte fremtidige utfordringer. Det kjønnsdelte arbeidsmarkedet, ulik verdsetting av kjønnene, mangel på kvinnelige ledere og deltidsarbeid, er derimot utfordringer som påvirker individets valgmuligheter og en underutnyttelse av ressurser og talenter. En kan si at disse utfordringene fører til redusert reell likestilling. Likestilling innen arbeid og utdanning er derfor et viktig satsningsområde som Bergen kommune arbeider med kontinuerlig og systematisk, og som hele tiden må opprettholdes.

Målet med tiltakene innen dette strategiske satsningsområdet er å fremme like muligheter i arbeid og utdanning og et mindre kjønnsdelt arbeidsmarked.

Kjønnsdelt arbeidsmarked og lønnsforskjeller

Selv om kvinner har spilt en avgjørende rolle i oppbyggingen av velferdssamfunnet, har høy representasjon i arbeidslivet og flere velger tradisjonelle mannsyrker som jus, medisin og økonomi, er arbeidsmarkedet i Norge fremdeles meget kjønnsdelt. Dette viser seg også i forskjeller i lønnsnivå mellom kjønnene og utviklingen her går sakte. I 1960 hadde kvinner 67,8 prosent av menns lønn, og i 2021 er tallet 87,9 prosent. Det vil ta hele 70 år før vi har kvittet oss med lønnsgapet om utviklingen fortsetter i samme tempo som det har gjort til nå. Den gjennomsnittlige inntekten for kvinner er helt nede på 64 prosent av menns inntekt. Årsaken er at det fremdeles er færre kvinner enn menn i lønnsarbeid og flere arbeider deltid. Flere kvinner er også minstepensjonister.³

Ulikheter i lønn mellom kjønnene er i stor grad knyttet til det kjønnsdelte arbeidsmarkedet hvor tradisjonelle kvinneyrker er lavt lønnet sammenlignet med tradisjonelle mannsyrker med likt utdanningsnivå. Mens flere kvinner har valgt mannsdominerte yrker, har det ikke vært en tilsvarende økning av menn som velger tradisjonelle kvinnedominerte yrker (Stoltenbergutvalget, 2019). Tiltak for et mindre kjønnsdelt arbeidsmarked vil kunne påvirke lønnsforskjellene positivt og mulig føre til høyere lønnsnivå i tradisjonelle kvinneyrker. Samtidig er høyere lønn i de samme yrkene middelet som må til for å rekruttere flere menn til å velge utradisjonelt når det kommer til utdanning.

Vi må altså arbeide med kjønnsdelt arbeidsmarked og lønnsforskjeller parallelt, og se dem i sammenheng, for å få bukt med likestillingsutfordringene i arbeidslivet. SSBs framskrivninger tyder på at sysselsettingen i det som i dag er kvinnedominerte næringer (helse og omsorg), kommer til å vokse, mens sysselsettingen i det som i dag er mannsdominerte næringer (industri, transport og bygg og anlegg), vil avta (Stoltenbergutvalget, 2019). Det er derfor flere gode grunner til å arbeide for et mindre kjønnsdelt arbeidsmarked.

Bergen kommune er på overordnet nivå en kvinnedominert arbeidsplass med en kjønnsfordeling på 75 prosent kvinner og 25 prosent menn. Denne fordelingen har vært relativt stabil i mange år og er preget av at kommunens store tjenestekområder innen helse og omsorg og oppvekst er kvinnedominerte sektorer. Innen kommunens øvrige tjenester er kjønnsfordelingen jevnere. Lønnsstatistikken i Bergen kommune,

³ Store norske leksikon (2020). [Kvinnens rettigheter i Norge fra 1945 – 1990-årene](#). Statistisk sentralbyrå (2022). [Slik kan lønnsforskjellen mellom kvinner og menn forklares](#).

viser at kvinnelige ansatte tjener 99,4 prosent av menns gjennomsnittlige lønn. Dette betyr ikke at kommunen kan hvile seg i arbeidet for likelønn, men innsatsen bør prioriteres inn mot andre type tiltak.

Kompetanseheving og mulighet for fagbrev til voksne, samt å bedre lønnsvilkårene for personer som allerede arbeider innen kvinnedominerte yrker, kan bidra til et mindre kjønnsdelt arbeidsmarked. Ved å gi kvinner som er ansatt i helse- og omsorgsykker mulighet til fagbrev styrkes deres stilling og tilknytning til arbeidslivet, samtidig som de gis økt mulighet til å forsørge seg selv som følge av høyere lønn. Tilbud om fagbrev til voksne kan også bidra til å rekruttere flere menn inn i helse- og omsorgsykker. Det er fylkeskommunen som har ansvar for videregående opplæring og fagopplæring. Bergen kommune har en rolle i dette arbeidet som lærebedrift.

Bergen kommune gjør i dag

Ka vil DU bli?

Ka vil DU bli? er en samarbeidsordning mellom skolene i Bergen og arbeidslivs- og utdanningsinstitusjoner. Det finnes mye forskning som viser at kjønn, kultur og klasse er viktige faktorer ved valg av utdanning og yrke. Derfor arrangeres egen *Fagdag i bedrift* for jenter som er interessert i byggfag og egen *Fagdag i bedrift* for gutter som er interessert i helse- og omsorgssektoren. I tillegg legges det til rette for at elevene kan delta på arrangementer som *Jenter og teknologi* og *Et HAV av muligheter*.

Styrke markedsføringen av helse- og omsorgsykker overfor unge som skal velge utdanning

Kommunen driver aktivt informasjonsarbeid mot ungdom som skal velge utdanning for å markedsføre kommunen som lærebedrift. Dette arbeidet gjøres både i egen regi og gjennom Yrkeslabyrinten, som er en forening for opplæringskontor innenfor yrkesfaglige utdanningsprogram i Bergensområdet.

Fagopplæring i Bergen kommune

Bergen kommune er i dag fylkets største tverrfaglige opplæringsbedrift. I 2022 lyste kommunen ut 160 ledige stillinger for lærlinger. Kommunen er godkjent lærebedrift i 17 fag. Helsearbeiderfaget og barne- og ungdomsarbeiderfaget er de to dominerende fagretningene. Kommunen har i flere år arbeidet systematisk med å kompetanseheving av medarbeidere i stillinger uten særskilt krav til utdanning slik at disse har tatt fagbrev. Denne satsingen har vært særlig rettet mot ansatte i helsesektoren. Kommunens egen plan for fagopplæring har som mål å øke antall læreplasser, sørge for kompetanseheving og tilrettelegge for ulike veier å utdanne seg til fagarbeider for ulike grupper. I Bergen kommune er det mange kvinner som arbeider som ufaglærte i helse- og omsorgsykker. I et likestillingsperspektiv er det viktig å også få løftet denne gruppen gjennom et komprimert og forutsigbart utdanningsløp frem mot fagbrev som helsefagarbeider. Økt mulighet for fast heltidsstilling og høyere lønn følger med fagbrev og begge er et viktige ledd i arbeidet for likestilling mellom kjønnene.

«Menn i helse»

Bergen kommune er med i det nasjonale prosjektet «Menn i helse» som skal rekruttere flere menn til helse- og omsorgssektoren i alle landets kommuner. Opplæringen er tilrettelagt for voksne deltakere i aldersgruppen 25 til 55 år og de som følger dette løpet ut får fagbrev som helsefagarbeider. Deltakerne får ytelser fra NAV og Lånekassen i løpet av kvalifiseringsperioden. Tiltaket er med å jevne ut et kjønnsdelt arbeidsmarked innen helse- og omsorgssektoren. Bergen kommune har også gitt dette tilbudet til noen kvinner på like vilkår.

Målsetting om heltidskultur

Bergen kommune arbeider aktivt for å etablere en heltidskultur på alle kommunens arbeidsplasser. Det er særlig innen helse- og omsorgsykker kommunen har hatt utfordringer med mye bruk av deltidsstillinger, og det er flest kvinner som arbeider deltid. Kommunens arbeid for å etablere

heltidskultur vil bidra til å bedre arbeids- og lønnsvilkår for kvinner, samt sterkere tilknytning til arbeidslivet.

Bergen kommune vil

Utrede muligheten for praksisplass og deltidsstillinger i helseyrker for gutter

Bergen kommune vil utrede muligheten for å tilby praksisplasser og deltidsstillinger i kommunens helsetjenester, som sykehjem, til gutter i ungdomsskole og videregående skole. Målet med tiltaket er å øke rekrutteringen av gutter til mer utradisjonelle utdannings- og yrkesvalg, og på sikt bidra til et mindre kjønnsdelt arbeidsmarked.

Øke innsikten i likelønnsutfordringer og sikre kjønnsperspektiv i lokale lønnsforhandlinger

Bergen kommune har 30 ulike arbeidstakerorganisasjoner og disse har i lokale lønnsforhandlinger plikt til å drøfte likelønn mellom partene årlig. Likestillingsperspektivet under lønnsforhandlingene skal styrkes gjennom årlige samlinger der kjønnslikestilling tas opp som en del av andre rekrutterings- og bemanningsutfordringer. I tillegg skal det vurderes å utvikle en veileder for drøftingsmøtene med mål om å sikre gjennomgang av temaet på en strukturert måte og sørge for at tariffavtalen følges opp etter dens hensikt.

Frafall videregående opplæring

Det er en likestillingsutfordring at gutter har svakere resultat gjennom hele utdanningsløpet enn jenter, og at flere gutter dropper ut av videregående opplæring (Stoltenbergutvalget, 2019). Kjønnforskjellene i fullføringsgrad av videregående skole varierer med foreldrenes utdanningsnivå og innvandringsstatus. Elever som er innvandrere, eller etterkommere av innvandrere, har større kjønnforskjeller i fullføringsgrad enn den øvrige befolkningen. Totalt sett er likevel ikke tallene fra Stoltenbergutvalget (2019) utelukkende negative i gutters favør. Når en trekker inn sosioøkonomiske forskjeller og etnisitet er det i praksis slik at menn får mer uttelling for utdanning enn kvinner i arbeidslivet om vi ser på lønn, inntekt og lederstillinger (Vogt, 2018, 2020).

Dette betyr ikke at en ikke skal ta på alvor utfordringene som utspiller seg for dem som ikke fullfører videregående utdanning. Sosioøkonomisk- og minoritetsbakgrunn er altså sterkt knyttet til frafall fra videregående opplæring. Vi vet at en stor andel av lavinntektsfamilier har foreldre med innvandrerbakgrunn, derfor er unge med minoritetsbakgrunn særlig sårbare når det gjelder gjennomføring av videregående skolegang. Det er særlig gutter med minoritetsbakgrunn som har utfordringer med gjennomføring av videregående opplæring, men det er også utfordringer for jentene (Stoltenbergutvalget, 2019, Vogt, 2018,2020). Språk, økonomi, utdanningsbakgrunn og negativ sosial kontroll er ulike faktorer som påvirker gjennomføring og prestasjoner, men også tilknytning til arbeidsmarkedet. Videregående skole er ellers fylkeskommunens ansvar, mens kommunen har ansvar for barne- og ungdomsskolen.

Bergen kommune gjør i dag

Kombinasjonsklasser

Bergen kommune samarbeider med Vestland fylkeskommune om tilbudet kombinasjonsklasser, som er grunnskole for minoritetsspråklig ungdom i alderen 16 til 24 år med kort botid i Norge. Hovedmålet med ordningen er å bidra til å kvalifisere målgruppen for videregående opplæring og gi de bedre forutsetninger for å fullføre videregående utdanning.

Guttas Campus

Bergen kommune bevilger penger til Guttas Campus som er en to ukers intensiv læringscamp. Målgruppen er gutter som opplever skolen som utfordrende, og som ønsker å styrke seg faglig og sosialt før de begynner på videregående skole. Etter campen blir guttene fulgt opp med gruppementoring to ganger i måneden gjennom skoleåret på 10. trinn, og individuelt etter behov gjennom første året på videregående skole. Hovedmålet er å støtte guttenes faglige og sosiale utvikling, fullføre videregående skole og å styrke deres forutsetninger for å mestre livet.

Bergen kommune vil

Videreføre LOS-ordning ved Grunnskolen for voksne

Bergen kommune opprettet høsten 2022 en LOS-ordning for unge og unge voksne med innvandrerbakgrunn om tar grunnskoleopplæring ved Grunnskolen for voksne (tidligere Nygård skole). Losen skal gi målgruppen råd og veiledning basert på den enkeltes behov og gjøre de kjent med organisasjonsliv for inkluderende fellesskap og nettverk. Målet er å øke ungdommenes mulighet til å bedre sine skoleprestasjoner og fullføre planlagt utdanningsløp. Ordningen ble opprettet med tilskudd fra Bufdir i 2022, i tillegg til en egenandel på 50 prosent betalt av Etat for inkludering. Bergen kommune vil tilstrebe at LOS-ordningen legges inn i budsjettet og blir et permanent tilbud.

Diskriminering i arbeidslivet

Likestillings- og diskrimineringsloven skal sikre at mennesker ikke diskrimineres på grunn av graviditet eller omsorgsoppgaver. Gravide kvinner, eller foreldre i permisjon, har likevel opplevd at de velges bort ved rekrutteringsprosesser, blir fratatt arbeidsoppgaver eller ikke blir tatt med i vurderingen ved innføring av nye arbeidsoppgaver. Arbeidsgiver diskriminerer nødvendigvis ikke ansatte med hensikt og kan ofte ha misforstått regelverket.

#Metoo-kampanjen har skapt mye oppmerksomhet rundt seksuell trakassering og brutt tausheten rundt uønsket seksuell oppmerksomhet i arbeidslivet. I SSB sine tall fra 2016 finner vi at 4 prosent av alle sysselsatte jevnlig ble utsatt for uønsket seksuell oppmerksomhet på arbeidsplassen, og at sykepleiere er den yrkesgruppen som er mest utsatt.⁴ Det er store forskjeller mellom kjønnene for hvem som blir mest utsatt for uønsket seksuell oppmerksomhet på arbeidsplassen. Blant menn er det 2 prosent som har svart ja på undersøkelsen, og 7 prosent blant kvinnene. For kvinner mellom 18 og 24 år var andelen på hele 13 prosent. Seksuell trakassering på jobb er forbundet med nedsatt livskvalitet og er derfor en utfordring det er svært viktig å ta tak i.

Bergen kommune gjør i dag

Kartlegging av hindre for likestilling risiko og diskriminering

Aktivitetsplikten i likestillings- og diskrimineringsloven stiller krav til at arbeidsgivere skal arbeide målrettet for fremme likestilling og hindre diskriminering innenfor sin virksomhet. Dette innebærer å kartlegge risiko for diskriminering og hindre for likestilling blant annet innen rekruttering, medarbeiderutvikling og tilrettelegging. Risiko for seksuell trakassering skal tillegges spesiell vekt. Kartleggingen skal gjøres i samarbeid med tillitsvalgte og i Bergen kommune er det byrådsavdelingenes arbeidsmiljøutvalg som har ansvar for en årlig gjennomføring. Kommunen redegjør for arbeidet i årsmeldingen.

⁴ Statistisk sentralbyrå (2018). [4 prosent utsatt for uønsket seksuell oppmerksomhet.](#)

Systematisk arbeid med helse- miljø og sikkerhet

Kommunen som arbeidsgiver har et ansvar for å jobbe systematisk med helse, miljø og sikkerhet på sine arbeidsplasser slik at de ansatte har et fullt forsvarlig arbeidsmiljø. Dette innebærer både risikovurderinger for å forebygge skade og tilrettelegge når det er behov. En god praksis for å melde fra om avvik er en viktig del av dette.

Satsing for å forebygge og håndtere vold og trusler

Kommunen har en satsning på kompetansetiltak for å forebygge og håndtere trakassering, trusler og vold. Det er utviklet generelle tiltak som gjelder alle ansatte og målrettede tiltak mot ansatte som er særskilt utsatt for dette.

Bergen kommune vil

Kompetanseheving til ledere og tillitsvalgte om Likestillings- og diskrimineringsloven

Bergen kommune skal gi kompetanseheving til ledere og tillitsvalgte ansatte i kommunen om likestillings- og diskrimineringsloven og arbeidsgivers aktivitetsplikt. Kursmaterialet skal ha et interseksjonelt perspektiv og skal ta for seg diskriminering basert på kjønn, i tillegg til andre diskrimineringsgrunnlag som etnisitet, språk, funksjonsevne og kjønn- og seksualitet.

Arbeidsintegrering

Ifølge SSBs undersøkelse om livsvilkår i den norske befolkningen fra 2021, er det et gjennomgående funn at personer med lavere utdanning og lavere inntekt jevnt over oppgir mindre tilfredshet på ulike livskvalitetsmål enn de med høyere utdanning og inntekt⁵. Personer som er arbeidsledige eller uføre og personer med helseutfordringer, er eksempler på grupper som er overrepresentert blant de som svarer at de er mindre tilfredse med livet.

Vi vet at færre innvandre er i arbeid i Norge sammenlignet med resten av befolkningen og at flere ikke får brukt sin kompetanse⁶. Innvandrerkvinner har lavere andel i arbeid enn menn, 63 mot 71 prosent. Kjønnforskjellene er størst blant flyktninger der 47 prosent av kvinnene og 59 prosent av mennene var i arbeid i 2019. Å stå utenfor arbeid gir flere utfordringer, ikke bare økonomiske, da forskning viser at sysselsetting er relatert til god helse (Kjøllesdal, 2019).

Bergen kommune gjør i dag

Ny sjanse – kvalifiseringsprogram for innvandrere

Kvalifiseringsprogrammet er en rettighetsbasert ytelse for sosialhjelpsmottakere med nedsatt arbeidsevne som har behov for tett, individuelt tilrettelagt og koordinert oppfølging med sikte på arbeid. Ny sjanse er et eget kvalifiseringssenter og- program for personer med innvandrerbakgrunn med særlig fokus på kvinner. Ny sjanse drifter også prosjektet Jobbsjansen som er et tilbud til hjemmевærende kvinner og kvinner som mottar overgangsstønad.

Norsk og arbeid (NorA)

NorA er et byomfattende arbeidsrettet oppfølgingstiltak for innvandrere som mottar sosialhjelp eller kvalifiseringsstønad, og som har behov for ytterligere kvalifisering og norsktrening for å komme ut i arbeid eller utdanning. I tillegg til å tilby tett individuell oppfølging med aktiv jobbsøking, er det flere gruppetilbud med veiledning om norsk arbeidsliv, helse, personlig økonomi og walk & talk. Målet er lønnet arbeid og at deltakerne skal bli selvforsørget.

⁵ Statistisk sentralbyrå (2021). [Livskvalitet i Norge 2021](#).

⁶ Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (2021). [Innvandrere i arbeidslivet](#).

Bidra til forskningsprosjekt om sammenheng mellom yrkesdeltakelse og helse

Bergen kommune bidrar til et forskningsprosjekt ved Universitetet i Bergen (UiB) som ser på hvordan meningsfull integrering av ulike innvandrergrepper bidrar til god helse for den enkelte og deres familier. Prosjektet skal inkludere migranter med helsefaglig utdanning, som ikke er godkjent i Norge, i utdanningsrelevante aktiviteter ved utdanningsinstitusjoner i Bergen. Prosjektet ferdigstilles i 2023.

Bergen kommune vil

Etablere tiltak for arbeidsinkludering for nyankomne flyktninger

Bergen kommune vil utvikle og etablere tiltak for arbeidsinkludering ved Bergen inkluderingscenter i 2024. Målgruppen for tiltaket er nyankomne innvandrere som er omfattet av introduksjonsloven og integreringsloven. Kvinner med innvandrerbakgrunn er en prioritert målgruppe for tiltakene.

Satsningsområde 2: Helse og sosial

Menneskers psykiske og fysiske helse påvirkes av flere faktorer som blant annet oppvekst, bolig, utdanning, arbeid og lønn. Sosial og økonomisk ulikhet er ifølge forskning ikke bare med på å påvirke helse, men også tilgang på materielle og psykososiale ressurser som gir bedre helse⁷. Andre faktorer som påvirker helse er menneskers levemåter og livssituasjon, og dette kan si noe om hvorfor og hvordan kjønne rammes ulikt. Vold og overgrep, som er vår største likestillingsutfordring og et alvorlig samfunns- og folkehelseproblem, gir store konsekvenser for psykisk og fysisk helse på kort og lang sikt⁸. Det samme gjelder rasisme og diskriminering⁹. Disse faktorene bør derfor sees i sammenheng med tall som viser at kvinner har høyere sykefravær enn menn og kjønns- og interseksjonalitetsperspektivet må i større grad inkluderes i forskning og utvikling av helse-, omsorg- og velferdstjenester.

Målet med tiltakene innen dette strategiske satsningsområdet er å fremme likeverdige helse- og omsorgstjenester og økt livskvalitet.

Psykisk helse og økende forskjeller under pandemien

Universitetet i Bergen (UiB) og Folkehelseinstituttet (FHI) har gjennomført en stor undersøkelse av unges psykiske helse under pandemien der rundt 3 000 unge mellom 13 og 18 år i Vestland har svart¹⁰. Undersøkelsen viser at pandemien har påvirket deres psykiske helse i stor grad, blant annet doblet risikoen for å utvikle depresjon eller angst seg i løpet av ni måneder. Det er særlig ungdom fra lavinntektsfamilier som har opplevd størst negativ effekt av pandemien, ifølge studie fra Universitetet i Oslo (UiO)¹¹. Denne studien peker også på at jenter gjennomgående har hatt mer depressive symptomer enn gutter denne perioden.

FHI melder også om at det under pandemien har vært en kraftig økning i spiseforstyrrelser hos unge jenter, blant annet som følge av restriksjoner som rammet unges sosiale liv og skolegang¹². Andelen jenter i alderen 13 – 16 år med spiseforstyrrelser er doblet i spesialisthelsetjenesten, og andelen er tredoblet blant jenter i alderen 6 – 12 år. Forskerne som har gjennomført studien mener tallene er så høye at spiseforstyrrelser må betegnes som et folkehelseproblem i denne befolkningsgruppen.

Det er flere gutter og menn som tar sitt eget liv enn jenter og kvinner, og i 2021 var det 73 prosent gutter/menn og 27 prosent jenter/kvinner. Denne trenden har styrket seg senere år. Samtidig er det tilsvarende overvekt av kvinner som søker hjelp for psykiske plager og kriser. Det er grunn til å tro at barrierene for at gutter/menn sjeldnere søker relevant hjelp kan ha med kulturelle forhold knyttet til mannsrollen, men det kan også skyldes forhold ved tjenestene. Dette er et viktig tema i pågående rullering av Handlingsplan for selvmordsforebygging.

⁷ Helsedirektoratet, 2018. [Sosial ulikhet påvirker helse – tiltak og råd.](#)

⁸ Helse Norge, 2022. [Vold og overgrep.](#)

⁹ Folkehelseinstituttet (FHI), 2022. [Rasisme og diskriminering kan påvirke helsen-](#)

¹⁰ Research Square. [Emerging Mental Health Problems During the COVID-19 Pandemic Among Presumably Resilient Youth?](#)

¹¹ Universitetet i Oslo (UiO), 2022. [Forskjellene mellom unge har økt under pandemien.](#)

¹² Folkehelseinstituttet (FHI), 2022. [Kraftig økning i spiseforstyrrelser hos unge jenter under pandemien.](#)

Bergen kommune gjør i dag

Rask psykisk helsehjelp

«Rask psykisk helsehjelp» er et kommunalt, gratis, lavterskeltilbud til personer fra 16 år og oppover, og det trengs ikke henvisning for å ta kontakt. Tilbudet gis foreløpig kun for innbyggere i bydelene Årstad, Bergenhus, Åsane og Arna. «Rask psykisk helsehjelp» er basert på kognitiv atferdsterapi og tilbyr behandling for lettere til moderate utfordringer og består av veiledet selvhjelp, kurs i innføring i kognitiv terapi ved angst, depresjon, søvnvansker eller begynnende rusvansker. Det kan også gis individuelle samtaler av avgrenset varighet

Livskrisehjelpen

Livskrisehjelpen ved Bergen Legevakt tilbyr hjelp i akutte livskriser og samarbeider med leger ved Bergen legevakt. Tilbudet gir også støtte ved voldtekt og overgrep. Det er ikke nødvendig med henvisning for å benytte seg av tilbudet.

Psykiske helsetjenester i kommunen

Bergen kommune har en egen nettside med oversikt over de psykiske helsetjenestene kommunen har som alle innbyggere, inkludert studenter, kan benytte seg av.¹³

Livet på timeplanen

«Livet på timeplanen» er et kompetanseprogram, utviklet av Ressurscenter om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging (RVTS Vest), som er under implementering i skolene i Bergen. Dette er et program som skal øke beredskap og kunnskap hos alle voksne i skolene, til å fange opp barn som har det vanskelig, som selvskader eller har selvmordstanker. Alle voksne i skolen, renholdere, vaktmestre, assistenter, miljøarbeidere, lærere og helsesykepleiere, får opplæring i hvordan de kan identifisere og snakke med barn og unge i alvorlige kriser. Livet på timeplanen er del av Handlingsplan for selvmordsforebygging i Bergen 2018 - 2022. Bergen kommune kurser også årlig flere hundre medarbeidere gjennom VIVAT, kurs for selvmordsforebygging.

Helsestasjon og skolehelsetjenesten

Helsestasjon og skolehelsetjenesten er primærforebyggende tiltak som er lett tilgjengelig for alle barn, unge og deres familier i alle byområder i Bergen. Skolehelsetjenesten er ofte barn og unges første møte med helsetjenesten på egenhånd, og er derfor et svært viktig tilbud for barn og unge som har utfordringer knyttet til fysisk, psykisk og seksuell helse. Helsestasjon og skolehelsetjenesten samarbeider med ROS, NOK. Bergen og andre organisasjoner som bidrar med kompetanse for å styrke tilbudet til barn og unge.

Barne- og familiehjelpen

«Barne- og familiehjelpen» er et tverrfaglig lavterskeltilbud for barn og unge opp til 23 år og deres familier som tilbyr ulike typer grupper, individuell hjelp og foreldreveiledning for psykososiale og psykisk helsebehov. Barne- og familiehjelpen er en del av Barne- og familietjenesten, som også rommer helsestasjon og skolehelsetjeneste, og ergo- og fysioterapitjeneste for barn og unge. Alle disse tjenestene er organisert i Familiens Hus, på plass i tre av fire byområder.

FACT Ung Bergen

FACT Ung Bergen (Flexible Assertive Community Treatment) er et behandlingstilbud som tilbyr fleksibel, helhetlig og integrert oppfølging av barn og unge mellom 12-24 år med behov for langvarig og sammensatt innsats fra flere tjenester og nivåer. Ungdommene har funksjonssvikt innenfor områder som: psykisk helse, skole, nettverk, arbeid, familie, rus, kriminalitet, seksualitet, avhengighet m.m. FACT Ung Bergen er et 4-årig samarbeidsprosjekt mellom Helse Bergen, Betanien sykehus og Bergen kommune.

¹³ Bergen kommune. [Psykiske helsetjenester i kommunen](#).

Støtte til studenter i Bergen

Helsestasjon for Ungdom og studenter (13-25 år) er lokalisert med egen inngang i Familiens hus i Møllendalsveien. Denne er åpen tre ettermiddager i uken. På Helsestasjon for Ungdom møter en helsesykepleier og lege, og kan blant annet ta opp temaer som prevensjon, seksualitet, graviditet, abort, spisevansker, depresjon, sorg, ensomhet, vanskelige familieforhold, rus, overgrep og mobbing. Bergen kommune bidrar også med økonomisk støtte til drift av Sammen Psykisk Helsetjeneste (SPH) for studenter.

Tilbud innen kulturfeltet

Personer med psykiske lidelser kan ha flere hindringer for å delta i kulturtilbud. Det kan handle om begrenset økonomisk mulighet, ingen å gå sammen med eller helsemessige begrensninger. Kunst, kultur og psykisk helse (KKPH) er et tilbud som har samarbeidet godt med både brukergruppen og deres helsetjenester. Dette tilbudet har økt tilgjengeligheten og koblinger til det ordinære kunst og kulturlivet i kommunen for denne brukergruppen.

Bergen kommune vil

Bidra til bedre tjenester og mindre ventekø for barn og unge

Bergen kommune vil arbeide for bedre helsetjenester til barn og unge gjennom tiltak i planer som allerede pågår og som igangsettes i 2023. Gjennom planer for oppveksten skal kommunen styrke samarbeid for helsefremmende innsats og kapasitet for å oppdage, følge opp og gi virksom hjelp ved behov. *Plan for likestilling i mangfoldsbyen Bergen* støtter oppom disse tiltakene og bidrar med et interseksjonelt perspektiv.

Kvinner med innvandrerbakgrunn og nasjonale minoriteter

Innvandrerbefolkningen kommer dårligere ut på viktige levekårsfaktorer sammenlignet med majoritetsbefolkningen, særlig innen helse¹⁴. Flyktninger har dårligere helse enn andre innvandrere generelt og da særlig innvandrerkvinner fra ikke-vestlige land. Innvandrere opplever oftere psykiske plager og overvekt av negative følelser, og er overrepresentert blant innlagte på norske sykehus. Innvandrerkvinner har høyere bruk av sykmeldinger enn norskfødte og oppgir at de savner en møteplass utenfor hjemmet. Noen av de fysiske og psykiske forskjellene kan forklares med at grunnlaget for helse legges i barndommen, og at et liv i krig, fattigdom og/eller på flukt også vil påvirke helse i negativ retning.

I 2019 hadde 28 prosent av alle barselkvinner i Norge innvandrerbakgrunn, og tallet er økende¹⁵. Helsedirektoratet skriver i en rapport fra 2020 at innvandrerkvinner har forhøyet sykdomsrisiko sammenlignet med kvinner i majoritetsbefolkningen, og da særlig innen temaer som svangerskapsdiabetes, fedme, svangerskapskvalme og svangerskapsforgiftning¹⁶. En studie av alle fødsler i Norge i tidsrommet 1990 – 2016 viser at enkelte grupper innvandrerkvinner også har høyere risiko for alvorlige komplikasjoner under fødselen, får mindre smertelindring under fødsel, har høyere risiko for dødfødsel og er overrepresentert blant dem som får barseldepresjon sammenlignet med kvinner født i Norge (Vik, 2020). Ifølge studien er svak kommunikasjon og mangel på kulturforståelse en mulig forklaring, samt lite kjennskap til det norske helsevesen og manglende tillit. Hele 47 % av dødfødsler blant ikke-vestlige innvandrerkvinner var på grunn av dårlig kommunikasjon (Vik, 2020).

¹⁴ IMDi, 2021. [Indikatorer for integrering 2021](#).

¹⁵ Statistisk sentralbyrå. [Statistikkbanken: Samlet fruktbarhetstall og antall levendefødte for innvandrerkvinner, etter morens landbakgrunn](#).

¹⁶ Helsedirektoratet, 2020. [Endring i fødepopulasjon og konsekvenser for bemanning og finansieringssystem](#).

I 2021 la UKOM, statens egen undersøkelseskommisjon, frem rapporten fra undersøkelsen etter drukningstragedien i Tromsø 2. desember 2019 der en kvinne og to av døtrene hennes druknet etter at kvinnen gikk ut i vannet med barna¹⁷. Rapporten viser at helsetjenestetilbudet i Norge er lite tilpasset flyktningers livssituasjon og virkelighet. Språkbarrierene er utfordrende og på grunn av mangel på tverrfaglig samarbeid fanges ikke de utsatte opp og en kommer ikke i posisjon til å hjelpe. Flere kvinner med fluktbakgrunn opplever å være i en særlig sårbar situasjon den første tiden i Norge med mange obligatoriske forpliktelser sammen med omsorgsansvar for barn. Rapporten viser at det er behov for mer kunnskap om denne gruppen og spesialtilpasning av tilbudene for å nå fram med nødvendig bistand og helsehjelp.

Asylsøkere, flyktninger og familiegjenforente har lovfestet rett på den samme helsehjelpen som den øvrige befolkningen i Norge, men barrierer og utfordringer knyttet til blant annet språk, kultur og sykdomsbilde gjør at det ordinære tjenesteapparatet ikke er tilgjengelig og tilrettelagt nok for målgruppen. Overføringsflyktninger har erfaringsmessig langt større fysiske og psykiske helseutfordringer enn asylsøkere som har tatt seg til Norge på egenhånd, og har gjerne omfattende behov for oppfølging, veiledning og koordinering. Avdekking av helseutfordringer og oppfølgingsbehov i flyktningepopulasjonen så tidlig som mulig etter ankomst er avgjørende for å forebygge forverring av helsetilstand og utvikling av kroniske helseplager. Det bidrar til at de kommer raskere og mer vellykket i gang med integreringsløpet.

I likhet med innvandrerkvinner blir samiske kvinner pekt på som en særlig utsatt gruppe av forskning på kvinnehelse¹⁸. Vi har lite og til dels manglende kunnskap om helsen til nasjonale minoriteter i Norge i dag. Tall viser at angst og depresjon er noe mer vanlig blant samer enn i befolkningen ellers¹⁹. Utfordringene som kan utspille seg for nasjonale minoriteter i Norge har også noen av de samme tendensene som for innvandrerkvinner; språk, kommunikasjon, kulturforskjeller og mangel på kompetanse i hjelpeapparatet om nasjonale minoriteters utfordringer, livsstil og livsforståelse.

Bergen kommune gjør i dag

Tidlig kartlegging og helseoppfølging av flyktninger

For å sikre innvandrerbefolkningen et likeverdig og tilpasset helsetjenestetilbud har Bergen kommune organisert et tverrfaglig kompetansemiljø i Senter for migrasjonshelse (SEMI), i tråd med nasjonal veileder fra Helsedirektoratet²⁰. Flyktninger får kartlegging og helseoppfølging i løpet av de tre første månedene de er i Norge, i tillegg til konsultasjon med søkelys på kvinnehelse for kvinner. Oppfølging av psykolog og/eller fysioterapeut tilbys ved behov. Personer med omfattende og sammensatte oppfølgingsbehov kan henvises til SEMI for ytterligere oppfølging. SEMI har også en viktig rolle som formidler av kunnskap og kompetanse om migrasjonshelse til andre tjenester i og utenfor kommunen, og samarbeider med en rekke forsknings- og utdanningsinstitusjoner for å utvikle fagområdet.

Introduksjonsprogram for flyktninger

Introduksjonsprogrammet er for nyankomne flyktninger som er bosatt i Bergen kommune etter avtale med Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi), og deres familiegjenforente. Målsettingen er å bli økonomisk selvstendige gjennom utdanning og jobb. Av obligatoriske elementer i programmet får flyktningene blant annet foreldreveiledning for deltakere med barn og livsmestringskurs, i tillegg til opplæring i norsk og samfunnskunnskap og arbeids- eller utdanningsrettede elementer.

¹⁷ UKOM, 2021. [Undersøkelse etter drukningstragedien i Tromsø](#).

¹⁸ NOU 1999: 13. [Kvinnens helse i Norge](#).

¹⁹ Bufdir, 2022. [Helse og livskvalitet blant samer, nasjonale minoriteter og personer med innvandrerbakgrunn](#).

²⁰ Helsedirektoratet, 2022. [Helsetjenester til asylsøkere, flyktninger og familiegjenforente](#).

Likeverdig svangerskaps-, fødsels- og barselomsorg for gravide og fødende innvandrerkvinner

Bergen kommune tilbyr tidlig hjemmebesøk til alle barselkvinner. Jordmor som identifiserer særlig sårbare innvandrerkvinner kobler kvinnen opp mot en flerkulturell doula²¹ som støttespiller gjennom svangerskap, fødsel og barsel i samarbeid med Norske kvinners sanitetsforening²². Bergen kommune tildelte i 2021 sin Likestillings- og mangfold pris til prosjektet *Flerkulturell doula*.

Kurs til alle førstegangsfødende

Kommunen tilbyr ulike kurs til alle førstegangsfødende og gravide i nye parforhold. Blant annet gruppebasert fødselsforberedende kurs og kurset *Godt samliv* til foreldre som får sitt første barn sammen. Par med behov for ytterligere oppfølging skal identifiseres gjennom svangerskapsomsorgen og tilbys tettere oppfølging eller hjelp i Barne- og familietjenesten, for eksempel gjennom Barne- og familiehjelpen som tilbyr kurs til gravide og til foreldre.

Helsesenter for papirløse migranter

Helsesenteret drives av Kirkens Bymisjon og Røde Kors i fellesskap og er et tverrfaglig primærhelsetilbud til personer uten oppholdstillatelse i Norge. All helsehjelp ved senteret er gratis og sikrer papirløse migranter kvalifisert hjelp ved sykdom. Bergen kommune bidrar økonomisk til helsesenteret med tilskudd over bybudsjettet. For 2023 er tilskuddet kr. 1 018 000,-.

Samlokalisering tjenester til nyankomne flyktninger

Bergen inkluderingssenter skal etableres i den gamle lærerhøyskolen på Landås. Her samles Etat for inkludering, Grunnskolen for voksne i Bergen, Bergen læringssenter for norsk og samfunnskunnskap og Introduksjonssenteret for flyktninger i Bergen på ett sted. I tillegg er det gitt plass til Bergen voksenopplæring og Senter for migrasjonshelse (SEMI). Samlokaliseringen legger til rette for samarbeid mellom de nevnte tjenestene, noe som bidrar til å fremme enkel tilgang for deltakerne og nødvendige tilpasninger for de mest sårbare gruppene. Senteret har planlagt åpning april 2024.

Bergen kommune vil

Fremme migrasjons- og minoritetshelse og interseksjonalitet i pensum for helse- og sosialfag

Arbeide opp mot nasjonale myndigheter og utdanningsinstitusjoner for at migrasjonshelse og helse blant nasjonale minoriteter blir en del av pensumet i helse- og sosialutdanningen ved utdanningsinstitusjonene, i tillegg til interseksjonalitet og den kjønne dimensjonen ved helse og sosiale utfordringer.

Styrke ideelle organisasjoners arbeid med kvinnehelse

Bergen kommune vil arbeide for å styrke Kvinnehelsehuset sitt arbeid med kvinnehelsetematikk og arbeidet for mer likeverdige helsetjenester.

I 2021 åpnet Bergen sanitetsforening, et lokallag tilknyttet Norske Kvinners Sanitetsforening (N.K.S), landets første lavterskel kvinnehelsehus i Bergen. Kvinnehelsehuset skal være en plattform for kvinnehelsetematikk blant kvinner i Bergen, foreninger, organisasjoner og ulike offentlige etater. Sykdomsmønster, ulike livssituasjoner, ulik tiltro til helsesystemet, kulturforståelse og språk er noen av utfordringene norsk helsesystem står over for å sikre likeverdige helsetjenester for alle. Disse utfordringene bidrar Kvinnehelsehuset med å løse. Foreningen er avhengig av å søke ekstern finansiering for drift av Kvinnehelsehuset.

²¹ En flerkulturell doula er en fødselshjelper med samme språk, opprinnelsesland (region), kultur og tradisjon som kvinnen som skal føde, og har selv erfaring med å føde på et norsk sykehus.

²² Norske kvinners sanitetsforening. [Flerkulturell doula](#).

I samarbeid med Kvinneklivnikken i Bergen organiserer N.K.S sentralt et tilbud som bidrar til likeverdige fødsel- og barseltjenester i Bergen. Dette har fått navnet flerkulturelle doulaer. En flerkulturell doula er en kvinne med minoritetsbakgrunn som selv har født i Norge. De blir kurset gjennom et modulbasert kurs utviklet og holdt av jordmødre slik at de har kunnskap om det norske helsevesenet, i tillegg til egenerfaring. Den flerkulturelle doulaen blir koblet med en gravid kvinne som deler samme språk og kulturelle bakgrunn, og som støtter og følger den gravide kvinnen før, under og etter fødsel. N.K.S har bedt om 4,6 millioner over statsbudsjettet for å sikre tilbudet videre, men fikk kun 2 millioner. Dette er ikke nok til å opprettholde tilbudet som det er i dag da N.K.S står for lønnsmidler til doulaene.

Fødsels- og foreldreforberedende kurs på flere språk

Bergen kommune vil tilstrebe å tilby fødsels- og foreldreforberedende kurs for alle gravide og småbarnsforeldre på flere språk der språk fra land vi mottar flyktninger fra vil være en prioritet. Kurset kan organiseres som et samarbeid mellom SEMI og jordmødre ved helsestasjonene.

Kvinner i LHBTI+- miljø

Flertallet blant LHBTI+-personer vurderer egen helse som god, men dette gjelder dessverre ikke alle. Tall viser at bifile kvinner og menn og transpersoner utgjør en større andel med dårlig psykisk helse, utfordringer med funksjonsevne og det å ha vært sykmeldt sammenlignet med heterofile og cispersoner²³. Transpersoner rapporterer om store helseutfordringer og et mangelfullt helsetilbud. Fordelt etter seksuell identitet er bifile kvinner den gruppen hvor størst andel oppga å ha omfattende symptomer på angst og depresjon og som krevde behandling.

Bergen kommune gjør i dag

Ung Arena Bergen

Ung Arena er et gratis hjelpe- og samtaletilbud for ungdommer mellom 12 og 23 år som bor i Bergen. Tilbudet er utviklet i samarbeid med et ungdomspanel. De ansatte ved tiltaket er psykologer, sosionomer, barnevernspedagoger, erfaringskonsulenter og frivillige. Erfaringskonsulenter er unge voksne som selv har kjent vanskeligheter på kroppen, og har erfaringer fra kontakt med tjenesteapparatet.

Bergen kommune vil

Utvide tilbudet UngArena til Åsane

Bergen kommune skal i 2023 utvide tilbudet UngArena til Åsane bydel.

Styrke kompetanse om kjønn- og seksualitetsmangfold ved helsestasjon for ungdom

Bergen kommune ønsker at alle barn og unge skal bli møtt på en trygg måte, få kompetente svar på sine spørsmål og få vite om sine rettigheter relatert til kjønns- og seksualitets mangfold. For å oppnå dette målet vil Bergen kommune styrke kompetansen om kjønn- og seksualitetsmangfold ved helsestasjon for ungdom i sentrum. Detaljene rundt det videre arbeid med dette tiltaket vil detaljeres i *Plan for kjønn og seksualitetsmangfold* som rulleres i 2023.

²³ Bufdir, 2022. [Helse og livskvalitet](#).

Plan for kjønns – og seksualitetsmangfold

Bergen kommune har startet rullering av *Plan for kjønns – og seksualitetsmangfold*. Den nye planen vil være den fjerde i rekken innenfor dette politikkområdet siden 2007. Bakgrunnen for planen er ambisjonen om at Bergen skal være en åpen og inkluderende by for alle, uavhengig av seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk. Viktige temaer i planen vil blant annet være å arbeide for et godt regionalt behandlingstilbud for personer med kjønnsinkongruens, videreutvikle lavterskeltilbud for barn og unge, opparbeide kompetanse om LHBTI+ til ansatte i kommunen og bekjempe hatkriminalitet mot LHBTI+-personer.

Kvinner i norske fengsler

I 2021 lanserte Likestillings- og diskrimineringsombudet (LDO) rapporten: «Lengst inne i fengselet - kvinnelige innsatte med behov for helsehjelp» som viser at norske fengsler har likestillingsutfordringer. Innsatte generelt er en sårbar gruppe med dårligere helse, lavere grad av arbeidstilknytning og høyere grad av rus- og sosiale problemer. Kvinner har ingen tilgang til lege av samme kjønn i Bergen fengsel og de har også dårligere tilgang til rusmestringskurs, ble det påpekt i egen rapport fra sivilombudsmannen. Dette til tross for at tyngre rusmisbruk er vanligere hos kvinner enn menn som er innsatte, og at fire av ti straffedømte kvinner har vært utsatt for seksuelle overgrep som barn, og seks av ti innsatte kvinner, oppgir at de har vært utsatt for voldtekt som voksen.

Det er Kriminalomsorgen som har ansvar for å gjennomføre varetektsfengsling og straffereaksjoner. Innsatte i fengsel har samme rett til helsetjenester som de ville hatt utenfor fengselet. Det er kommunene som har ansvar for å tilby helsetjenestene, mens det er Kriminalomsorgen som har ansvar for tilgjengelige og tilrettelagte lokaler. Bergen kommune har en egen fengselshelsetjeneste for Bergen fengsel og Bjørgvin fengsel.

Bergen kommune gjør i dag

Kvinnelig lege i Bergen fengsel

Bergen kommune har etter rapport fra sivilombudsmannen fått ansatt kvinnelig lege i Bergen fengsel slik at alle kvinnelige ansatte har tilgang på kvinnelig lege ved behov.

Bergen kommune vil

Etablere lavterskeltilbud for kvinner i Bergen fengsel innen rusmestring og traumehåndtering

Bergen kommune vil arbeide opp mot statlige myndigheter (Kriminalomsorgen) med mål om at det tilrettelegges for å tilby lavterskeltilbud for rusmestring for kvinner i Bergen fengsel på lik linje med tilbudet for menn. Kommunen vil også arbeide for at kvinnene får hjelp til å håndtere traumer relatert til tidligere seksuelle overgrep og voldtekt.

Kvinner med nedsatt funksjonsevne

Organisasjonen Uloba har avdekket at kvinner får tildelt færre timer med brukerstyrt personlig assistanse (BPA) enn menn ved en gjennomgang av tildelte timer²⁴. Brukerstyrt personlig assistanse (BPA) gir mennesker med nedsatt funksjonsevne praktisk bistand til å gjøre ting andre kan gjøre selv, og er derfor et viktig verktøy for å fremme likestilling i samfunnet. Samtidig får menn tildelt flere hjelpemidler til bruk utenfor hjemmet mens kvinner mottar flere hjelpemidler for bruk i hjemmet (Solberg et al., 2019).

²⁴ Uloba Independent Living Norge, 2019. [Derfor brøler vi](#).

Dette viser til skjevheter det er nødvendig å ta tak i for å øke kvinner med funksjonsnedsettelse sin livskvalitet og deltakelse i arbeids- og samfunnsliv.

Bergen kommune vil

Gjennomgang av tildeling av BPA til personer med nedsatt funksjonsevne

Bergen kommune vil gjennomgå egen praksis for innvilgelse av brukerstyrt personlig assistanse (BPA) med et interseksjonelt perspektiv. I tillegg til kjønnsdimensjonen vil en se på andre dimensjoner som kombinasjoner av funksjonsnedsettelse, alder, språk og landbakgrunn.

Vold og overgrep

Vold, seksuelle overgrep og omsorgssvikt i barndommen øker risikoen for alvorlige fysiske, somatiske og psykiske helseplager senere i livet (Bredal et al, 2020)²⁵. Sammenhengen mellom vold, overgrep og helse viser viktigheten av å forebygge og bekjempe vold og seksuelle overgrep, samt sikre god oppfølging av utsatte. I denne sammenheng er det også relevant å trekke frem utsatthet for trakassering, mobbing, diskriminering og mikroagresjon. Det å bli utsatt for mindre alvorlige krenkelser kan ha store konsekvenser når de gjentas over tid. Bredal et al (2020) beskriver dette som minoritetsstress som skaper negative konsekvenser som kontinuerlig mobilisering og risikovurdering på grunn av frykt for mulige krenkelser – også når disse rammer andre i samme gruppe.

Vold og overgrep rammer uavhengig av kjønn og er et alvorlig samfunnsproblem som rammer helt ned i barnehage- og skolealder²⁶. Ifølge FN er vold og overgrep mot kvinner den største likestillingsutfordringen Norge har i dag, og denne har økt som følge av koronapandemien²⁷. Både kvinner og menn opplever vold fra partneren sin, men langt flere kvinner opplever, eller har opplevd, å leve i relasjoner hvor de blir utsatt for alvorlig vold. Seksualisert vold og overgrep rammer også oftere kvinner enn menn, og det er oftest menn som er overgriperne.

Selv om alle kvinner kan utsettes for vold og overgrep er det enkelte grupper kvinner som er ekstra utsatte av ulike årsaker. Sosioøkonomiske forhold er en faktor. Kombinasjonen av at kvinner er en gruppe som både tjener og eier mindre enn menn gjør dem mer sårbare for vold i nære relasjoner og kan gjøre det vanskelig å gå ut av en skadelig relasjon. Også det interseksjonelle perspektivet er viktig å ta i betraktning da hudfarge, landbakgrunn, religion, seksualitet og kjønnsidentitet bidrar til utsatthet (Bredal et al, 2020). LHBTI+-personer og kvinner med innvandrerbakgrunn, samt kvinner tilhørende nasjonale minoriteter, er blant de utsatte gruppene (Bredal et al, 2020). Tall fra Utenriksdepartementets strategi for utvikling viser at unge kvinner med nedsatt funksjonsevne er 10 ganger så utsatt for kjønnsbasert vold som andre kvinner, og jenter med intellektuelle utfordringer er spesielt utsatt. Manglende likestilling mellom kjønnene er i seg selv en faktor som knyttes til økt risiko for vold.

Bergen kommune gjør i dag

Trygg gjennom hele livet - plan mot vold i nære relasjoner 2019-2023

Bergen kommune tar vold i nære relasjoner alvorlig og har egen plan for arbeidet for å bekjempe dette; *Trygg gjennom hele livet - plan mot vold i nære relasjoner 2019-2023*. Med denne planen har Bergen ha en tydelig innsats mot vold og overgrep. Tiltakene skal bidra til at vold i nære relasjoner skal forebygges, oppdages og meldes fra om. Ofre for vold i nære relasjoner og deres familier og pårørende skal sikres beskyttelse og god oppfølging, og voldsutøvere skal få enda bedre hjelp. Forebygging av

²⁵ FHI – Folkehelseinstituttet, 2019. [Vold og seksuelle overgrep](#).

²⁶ FHI – Folkehelseinstituttet, 2019. [Vold og seksuelle overgrep](#).

²⁷ FN-sambandet (2022). [Likestilling mellom kjønnene](#).

vold i nære relasjoner skal sees i sammenheng med kommunens folkehelsearbeid. Samtidig skal særlig innsats rettes mot sårbare og utsatte grupper.

Handlingsplan mot diskriminering av og hat mot muslimer 2022 – 2025

Planen inneholder tiltak som skal både forebygge fremmedfrykt og hat mot muslimer, og som skal hjelpe personer som blir utsatt for diskriminering og hatefulle ytringer. Hovedkapitlene i planen er «Synliggjøring og dialog», «Sikkerhet og oppfølging av ofre for diskriminering» og «Opplæring, holdninger og en kunnskapsbasert debatt».

Handlingsplan for forebygging av radikaliserings, voldelig ekstremisme og hatkriminalitet

Planen inneholder tiltak rettet mot individer som står i fare for, eller har vært i en radikaliseringsprosess. Det er også tiltak knyttet til oppfølging av ofre for hatkriminalitet. Flere av tiltakene går på kompetanseheving i offentlige tjenester.

Forebygge seksuelle overgrep – 2.trinn

Skolehelsetjenesten er ansvarlig for et undervisningsopplegg som tilbys alle elever på 2. trinn i kommunen med tema «Kropp og helse». Undervisningsopplegget baserer seg på Redd Barna sin undervisning om vold og overgrep. Etter undervisningen setter helsesykepleier av resten av dagen til åpen dør dersom elever har behov for det. I etterkant av undervisningen blir det sendt ut et skriv til foreldre med informasjon om hva som er gjennomgått. Foreldre blir ikke informert om undervisningen i forkant. Undervisningsopplegget omhandler blant annet hva som er lov og hva som ikke er lov å gjøre mot barn. Målet er å forebygge vold og seksuelle overgrep. Undervisningen har bidratt til å avdekke flere overgrepssaker.

Forebygge seksuelle overgrep – 6.trinn

Bergen kommune har siden 2011 hatt et samarbeid med Nok.Bergen (tidligere SMISO – Senter for incest og seksuelle overgrep) om forebyggende undervisning om seksuelle overgrep til alle elever på 6. trinn i kommunale skoler. Nok.Bergen er et tverrfaglig, gratis og lavterskel hjelpetilbud til personer utsatt for seksuelle overgrep og deres pårørende. De er også en fagressurs som tilbyr veiledning til lærere, helsepersonell og øvrige fagpersoner i spørsmål som omhandler seksuelle overgrep. I 2019 startet et utvidet samarbeid om kompetanseoverføring fra Nok.Bergen for at kommunen selv skal kunne ta ansvar for denne undervisningen i skolen, og samtidig sikre at også 6. trinn i private skoler får tilbudet. Kompetanseoverføring fra Nok.Bergen til helsesykepleiere i Bergen kommune er også gjennomført og kommunen har selv overtatt undervisningen. Bergen kommune vil sørge for at helsesykepleiere jevnlig får kompetansepåfyll på dette området gjennom et videre samarbeid med Nok.Bergen.

Krisesenter for kvinner i aktiv rus

Under innspillsrunder til planen ble temaet kvinner i aktiv rus fremhevet som en særlig sårbar gruppe og det ble vist til behovet for eget tilbud på krisesenteret til denne gruppen. Krisesenteret for Bergen og omegn startet i 2022 et eget tilbud til alle rusavhengige som utsettes for vold i nære relasjoner.

Informasjonsside til personer utsatt for vold og overgrep

Det finnes flere tjenester og tilbud til personer utsatt for vold og overgrep. Det finnes en egen tjenesteinngang i Innbyggerhjelpen som heter «Vold og overgrep». Her er det samlet informasjon til mennesker til voldsutsatte, voldsutøverer, mennesker utsatt for seksuelle overgrep og ofre for menneskehandel. [Her](#) er lenke til nettsiden. Siden skal vurderes å oversettes til flere språk.

Bergen kommune vil

Fremme interseksjonelt perspektiv i arbeidet mot vold i nære relasjoner

Trygg gjennom hele livet - plan mot vold i nære relasjoner 2019-2023 skal rulleres i 2023 med nye tiltak. Tiltakene i den nye planen skal i større grad hensynta det interseksjonelle perspektivet og andre sosiale dimensjoner ved vold for å nå særlig utsatte grupper i mangfoldsbyen Bergen.

Negativ sosial kontroll og æresrelatert vold

I Norge har vi de siste årene sett en økt offentlig bekymring for restriktive praksiser og foreldrerestriksjoner i enkelte minoritetsfamilier og tros- og livssynssamfunn (Bjørnset og Friberg, 2019, Bredal, 2021). Foreldrerestriksjonene har blitt sett på som illegitime begrensinger av barn og unges autonomi. I den offentlige og politiske debatten omtales slik praksis som negativ sosial kontroll og defineres som ulike former for oppsyn, press, trusler og tvang som utøves for å sikre at enkeltpersoner lever i tråd med familiens eller gruppens normer.

Voksne og eldre kan også utsettes for negativ sosial kontroll. Ektemake, storfamilie og tros- og livssynssamfunn kan sette restriksjoner for partner eller medlemmer i gruppen. Når restriksjonene ikke er frivillige, eller går over i psykisk og fysisk vold, strider disse imot norsk lov. For mennesker som har vokst opp med strenge restriksjoner fra familien eller gruppen de tilhører kan det være utfordrende å vite om det de utsettes for er «normalt», og vanskelig å beskytte seg mot og anmelde dersom dette fører til utestengelse fra familien eller gruppen.

Æresrelatert vold og kjønnslemlestelse er en del av fenomenet negativ sosial kontroll. Helsepersonell rapporterer lav kunnskap om kjønnslemlestelse og opplever at det er vanskelig å snakke om dette. Videre rapporterer somaliske kvinner, som har blitt utsatt for kjønnslemlestelse, at de opplever sviktende omsorgstilbud under svangerskap – noe som også bekreftes av helsepersonell. Det er store mørketall når det gjelder kjønnslemlestelse og her får de fleste først tilbud om korreksjon i forbindelse med svangerskap. Dette kan bety flere år med smerter og økt risiko for fysiske helsekomplikasjoner for dem det gjelder.

Ensomhet, motløshet, depresjon og traumer kan være psykiske konsekvenser av negativ sosial kontroll og æresrelatert vold. Negativ sosial kontroll er blant annet forbundet med lavere deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter, psykiske plager og lav selvtillit (Bjørnset og Friberg, 2019). Det å forebygge og bekjempe negativ sosial kontroll er derfor en viktig samfunnsoppgave.

Bergen kommune vil

Forebygge og bekjempe negativ sosial kontroll og æresrelatert vold

Bergen kommune legger samtidig med denne planen frem en handlingsplan som har som mål å forebygge og bekjempe negativ sosial kontroll og æresrelatert vold i alle deler av befolkningen med særlig søkelys på barn og unge i minoritetsfamilier og lukkede tros- og livssynssamfunn.

Et av tiltakene i handlingsplanen vil være å etablere et miljøterapeutisk oppfølgingstiltak til personer utsatt for negativ sosial kontroll og æresrelatert vold, uavhengig av kjønn og alder. Tiltaket skal gjennomføres etter modell fra DUE-tiltaket i Utekontakten.

Netthets

Netthets er et økende problem i Norge og er en trussel mot demokratiet og ytringsfriheten. Dokumentasjon fra Amnesty viser blant annet at særlig kvinner hetses bort fra samfunnsdebatten og at hele to av tre kvinnelige politikere i Norge har opplevd netthets. Hetsen mot kvinner er ofte mer personlig, truende og seksualisert sammenlignet med menn som i større grad angripes for sine meninger og argumenter. Ifølge rapport fra Likestillings- og diskrimineringsombudet (LDO) er det kvinner under 30 som er hardest rammet av hat og trakassering på nett, og menn skal stå bak to av tre hatefulle kommentarer. Mange mottar også hets på bakgrunn av etnisitet, nasjonalitet eller hudfarge, kommer det frem av rapporten. Kvinner opplever også mer hets på grunnlag av kjønn enn menn. Dette er en alvorlig trussel mot demokratiet fordi det skremmer kvinner fra å gå inn i debatten og delta i den politiske og demokratiske diskusjonen.

Fra undersøkelser gjort blant videregåendeelever i Bergen fremkommer det datamateriell som FHI forsker videre på. Dette omhandler blant annet hvordan negative hendelser på sosiale medier henger sammen med sosioøkonomisk status, og hvordan «gaming» blant barn og unge påvirker psykisk helse og trivsel negativt. Undersøkelsene viste også at jenter i større grad enn gutter er opptatt av hvordan en presenterer seg på sosiale medier og at dette også påvirker jentenes psykiske helse negativt

Bergen kommune vil

Utvikle tiltak for helsefremmende miljø i sosiale medier

Det nasjonale folkehelseprosjektet «Ung på sosiale medier» er et innovativt utviklingsprosjekt som Bergen kommune leder i samarbeid med Folkehelseinstituttet, Høgskulen på Vestlandet og Vestland fylkeskommune. Tiltaket i prosjektet er et undervisningsopplegg for å fremme bevissthet og refleksjon på hvordan livet en lever på sosiale medier påvirker egen og andres psykiske helse og trivsel, og hvordan sosiale medier påvirker barn og unges hverdag og læringsmiljø. Målet er å utvikle nye tiltak som inkluderer sosiale medier i det helsefremmende og forebyggende arbeidet i videregående skoler, og fremme god psykisk helse blant barn og unge. Tilbudet skal utvides til elever på 8.trinn.

Mangelfull forskning på kvinnehelse

I 1999 leverte et utvalg, oppnevnt av Regjeringen, utredningen *NOU 199: 13, Kvinners helse i Norge*. Utredningen ser på kvinners helse i et sammenlignende kjønnsperspektiv og viser at kunnskapsgrunnlag, regelverk og praksis ofte bygger på en uuttalt mannlig norm. Utredningen avdekker en gjennomgående mangel på kjønns spesifikk kunnskap og kjønns perspektiv, og viser til at noen enkeltgrupper står overfor særlig store utfordringer når det gjelder helse og mulighet til å delta på viktige samfunnsarenaer. Enkeltgruppene som trekkes frem er innvandrerkvinner, samiske kvinner, funksjonshemmede kvinner, særlig utsatte enslige kvinner og eldre kvinner.

Det er over 20 år siden denne nasjonale utredning om kvinners helse i Norge og mye har skjedd siden den gang. Likevel viste Sanitetskvinnene og Kilden kjønnsforskning i sin rapport fra 2018, «Hva vet vi om kvinners helse», at forskning på kvinners helse fremdeles er mangelfull og at kjønnsdimensjonen er svak i medisin og helsetjenestene. Regjeringen har igjen oppnevnt et utvalg for en ny offentlig utredning om kvinners helse og helse i et kjønns perspektiv ledet av Christine Meyer. Rapporten ble lagt frem 8. mars 2023: «Den store forskjellen — Om kvinners helse og betydningen av kjønn for helse».

Flere helserelaterte utfordringer som rammer kvinner krever mer forskning og utredning, og flere må håndteres på nasjonalt nivå. På kommunalt nivå ser vi at vi trenger mer kartlegging og kunnskap om enkelte av problemstillingene, mens det er behov for økt kompetanse og økonomiske prioriteringer for å ta tak i andre. Områder vi trenger mer kunnskap om for å igangsette tiltak og arbeide systematisk i Bergen kommune er blant annet:

- Innvandrerkvinner bruk og opplevelse av helsetjenester i Bergen.
- Jenter og bruk av sosiale medier, og innvirkning på psykisk helse.
- Jenter og spiseforstyrrelser.
- Vold og overgrep mot kvinner.

Bergen kommune gjør i dag

Bidrar til forskningsprosjekt om eldre innvandrerkvinner behov

Bergen kommune bidrar til et forskningsprosjekt ved Universitetet i Bergen (UiB) som har som mål øke brukerkompetansen om eldre innvandrerkvinner bruk av tjenester, sikre bedre inkludering av deres behov i forskning og skape varige samarbeidsflater for å sikre kontinuerlig samhandling mellom

aktørene. Bakgrunnen for forskningsinnsatsen er at innvandrere ble unødig overbelastet under pandemien helsemessig, sosialt og økonomisk. Forskningsgruppen ønsker med forskningsprosjektet å etablere tillit og gode kommunikasjonskanaler med innvandrergruppene for å være bedre forberedt ved fremtidige kriser. Eldre innvandrerkvinner har ofte lavt utdanningsnivå, svak norsk progresjon og lav digital kompetanse. Dette gjør dem avhengig av sine familiemedlemmer for å få tilgang til helse- og omsorgstjenester og ellers andre rettigheter. Ettersom innvandrerprofilen stadig består av flere eldre, må også helse- og omsorgstjenestene stå bedre forberedt til å møte denne gruppen. Prosjektet startet desember 2022 og evalueres våsemesteret 2024.

Bergen kommune vil

Følge opp rapport om kvinnehelse og helse i et kjønnsperspektiv

Bergen kommune vil sette seg inn i innholdet i den offentlige utredningen om kvinners helse og helse i et kjønnsperspektiv, samt følge opp eventuelle anbefalinger for tiltak på kommunenivå.

Fremme forskning på kvinnehelse

Kvinnehelse bør fortsatt behandles som et område som trenger mer forskning. Bergen kommune vil arbeide for å formidle kunnskapsbehov i relevante fora, internt og eksternt, samt søke forskningsmidler for å innhente mer kunnskap. Dette vil gjøres i samarbeid med Kunnskapskommunen som har som satsingsområde å øke samarbeid om forskning på tvers av byrådsavdelinger. Deltakelse i forskningsprosjekter fra de ulike byrådsavdelingene avhenger av kapasitet og prioriterte kunnskapsbehov innen de ulike tjenestekområdene.

Satsningsområde 3: Kultur og fritid

Kunst og kultur, idrett og fritidsaktiviteter, skal være tilgjengelig for alle innbyggere i Bergen kommune – både foran, på og bak scenen og som trener, utøver og supporter. Det å delta i kultur og idrett er helsefremmende og kan bidra til glede og mestring. Verdens helseorganisasjon viser også i egen rapport at kulturdeltakelse kan forbedre dårlig helse²⁸. Kultur- og idrettsarenaer er også sosiale møteplasser og viktig arena for sosialisering, samfunnstilhørighet og organisasjonsliv. Deltakelse på disse er arenaene er derfor noe kommunen ønsker å gjøre tilgjengelig for alle grupper. Det er flere barrierer for deltagelse, som økonomi, fysiske, psykiske og sosiokulturelle forutsetninger. Ser vi på tall og statistikk ser vi at også kjønn er en av flere faktorer som er avgjørende for deltagelse. Normer og forventninger knyttet til kjønn i samfunnet kan forklare noe av de kjønnede forskjellene, og disse får betydning for individets opplevelse av valg og muligheter.

Målet med tiltakene innen dette strategiske satsningsområdet er å fremme like muligheter for deltagelse og utøvelse innen kultur og fritid.

Kjønnsforskjeller i deltagelse og utøvelse

På kunst- og kulturfeltet ser vi blant annet at kvinnelige kunstnere tjener mindre enn sine mannlige kolleger på nasjonalt nivå, og at inntektsgapet mellom kvinner og menn er større blant kunstnere enn i samfunnet ellers²⁹. I 2019 var kun 31 prosent av sysselsatte innenfor musikk kvinner, og en opptelling over 20 av landets største musikkfestivaler i 2022 viste at kvinnelige artister kun utgjorde 27 prosent av programmet.

Innen idrett viser undersøkelser at kvinner er underrepresenterte på flere nivå, både som utøver, trener, leder og dommer³⁰. Innen tradisjonelt kvinnedominerte idretter er det menn som er sterkt underrepresentert. Og andre særlig underrepresenterte grupper er jenter og kvinner med innvandrerbakgrunn fra ikke-vestlige land og personer med nedsatt funksjonsevne. Seksuell trakassering, hets mot LHBTI+-personer og rasisme er også utfordringer innen idretten.

Blant barn og unge er det omtrent like mange jenter og gutter som deltar i organiserte fritidsaktiviteter. Studier finner at det er tydelige kjønnsmønstre i de unges valg av fritidsaktiviteter, og at barn og unge sjelden deltar på aktiviteter sammen med et annet kjønn enn sitt eget (Eriksen og Seland, 2019). Flere jenter enn gutter deltar i kulturaktiviteter, mens gutter er mer aktive innen idrett. Innad i idretten er det flest jenter som krysser kjønns grensen og velger tradisjonelt guttedominerte aktiviteter. Jentene har også mer spredning i valg av type aktivitet.

Nylig doktorgradsavhandling finner skjevfordeling innen både topp- og breddeidretten (Persson, 2022). Blant annet fikk guttelagene innen fotball betalte trenere tidligere enn jentene, gunstigere treningstider, -utstyr og -baner. Jentene i denne studien uttrykte at denne forskjellsbehandlingen gjorde det vanskelig å motivere seg til å fortsette med idrett fordi de opplever at idretten ikke er for dem. Dette viser at

²⁸ National Library of Medicine (2019). [What is the evidence on the role of the arts in improving health and well-being?: A scoping review.](#)

²⁹ Kilden, 2018. [Norske kunstnere og det doble likestillingsparadokset.](#)

³⁰ Likestillings- og diskrimineringsombudet (LDO), 2008. [Likestilling og mangfold i norsk idrett – bedre med flere på banen!](#)

klubbledelse og trenere må se på om de sender signaler om at jenter og gutter verdsettes ulikt. Samtidig har det offentlige en viktig rolle ettersom breddeidretten i stor grad er offentlig finansiert.

Barn og unge fra familier med lavere sosioøkonomisk bakgrunn deltar mindre regelmessig i organiserte fritidsaktiviteter og faller først fra. Dette gjør særlig utslag innen idrett, men viser seg også innen kulturaktiviteter³¹. Jenter og ungdom fra lavere sosiale lag er overrepresentert blant ungdom som slutter med idrett i ungdomstiden, og de kommer dårligere ut på indikatorer for livskvalitet og risikoatferd enn de som fortsetter (Bakken, 2019). Tall fra Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi) sin integreringsindikator viser at jenter med innvandrerbakgrunn også er den gruppen som deltar i minst grad i fritidsaktiviteter generelt. Bredere og tidlig rekruttering til fritidsaktiviteter, sammen med tiltak som begrenser frafall på grunn av sosiale ulikheter i ungdomstiden, er tiltak som vil bidra til at flere får mulighet til å delta på like premisser.

Bergen kommune gjør i dag

Kartlegger kjønnsforskjeller i deltakelse på fritidsaktiviteter blant barn og unge

Bergen kommune, gjennom Barnefamiliepanelet³², har data om kjønnede mønster i barn og unges deltakelse i fritidsaktiviteter. Barnefamiliepanel består av rundt 20 prosent av alle familier i Bergen med barn mellom 3 og 15 år deltar. Panelet skal gi kunnskap om hele fritidslivet til barn og unge i Bergen. Formålet er å beskrive barnefamilienes kultur-, fritids- og idrettsbruk, og undersøke blant annet geografiske og økonomiske sammenhenger med aktivitetsnivå blant barn og unge. Kunnskapen skal brukes til å forbedre tilbudene, tilpasse tilbudene til spesifikke områder og målgrupper, og sikre høyere deltagelse. Barnefamiliepanelet vil være sentralt i å innhente statistikk for videre arbeid med oppfølging av enkelttiltak i *Plan for likestilling i mangfoldsbyen Bergen* og *Plan for mangfold og deltagelse i kunst- og kulturfeltet*, og vil være et viktig utgangspunkt for områdespesifikke tiltak.

Aktivitetskort

Aktivitetskortet gir barn og unge i målgruppen gratis adgang til en rekke aktiviteter og opplevelser i Bergen, sammen med en venn eller et familiemedlem.

Plan for deltagelse og mangfold i kunst- og kulturfeltet 2021-2030

Bergen kommune er allerede i gang med oppfølging av *Plan for deltagelse og mangfold i kunst- og kulturfeltet 2021-2030*. Arbeidet med planen skal bidra til økt deltagelse i kulturlivet fra publikumsgrupper som i dag ikke deltar, og til å utjevne forskjeller innen felt og sjangre der det i dag er en skjevfordeling i deltagelse. Den skal også legge til rette for at mangfoldet i befolkningen speiles i både utøvelsen av kunst og kultur og i opplevelsen av tilbudene innen denne sektoren. Kjønn er en av dimensjonene i planen, og den søker å legge til rette for tiltak tilpasset kjønn som diskrimineringsgrunnlag og barriere for deltagelse.

Tilskudd til aktører som fremmer mangfold på kunst- og kulturfeltet

Bergen kommune gir tilskudd til flere ulike aktører på kunst- og kulturfeltet som arbeider målrettet for å fremme mangfold og likestilling blant utøvere og publikum.

Kulturlos for menn

Undersøkelser viser at eldre menn i mindre grad benytter kulturtilbud og selv deltar i kulturaktivitet. Bergen kommune har derfor avsatt prosjektmidler i 2022 som organisasjoner og/eller institusjoner kan søke om for å engasjere en kulturlos for menn. Kulturlosen skal knytte grupper av

³¹ Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor (2020). [Sosial ulikhet i barn og unges deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter og kulturliv](#).

³² Bergen kommune (2022). [Barnefamiliepanelet](#).

mennesker sammen på tvers av kulturell og sosial bakgrunn, og målet med ordningen er å øke deltakelsen blant eldre menn i Bergens kulturliv.

Tryggere rom

Bergen kommune er koordinator for et samarbeidsprosjekt mellom byens musikksener. Målet er å fremme musikkscenenes rolle som trygge møteplasser i samfunnet og i møte med en mer mangfoldig publikumsgruppe. Gjennom ulike aktiviteter som møter, seminarer, workshoper og arrangementer skal prosjektet sikre økt kompetanse blant prosjektpartnerne, danne grunnlag for nye samarbeidsstrukturer, samt gi økt synlighet for musikkscenene hos publikum og blant offentlige myndigheter. Oppstarten var i juni 2021, og prosjektet går over 18 måneder, ut desember 2022.

Prosjektet skal undersøke situasjonen i dag på tvers av musikkscenene og feltet i Bergen og med tanke på utfordringer som kan hindre deltakelse. Det kan være vold, diskriminering, seksuell trakassering, rasisme og andre relevante problemstillinger som måtte dukke opp. Det legges til rette for at musikkscenene i fellesskap kan utarbeide tiltak der hvor det er hensiktsmessig – og som resultat – sikre at livemusikken kan oppleves i et best mulig sosialt miljø.

Kvinner i musikken

I forbindelse med avdukingen av Kim Friele-statuen 28. mai 2021 inviterte Bergen kommune til "Kvinner i Musikken", en konferanse med fokus på likestilling i kunstarten. Fokuset ble rette mot aktuelle temaer i bransjen som kvinnelig underrepresentasjon på norske konsertscener og i jazzen, kjønnsbalanse i musikken, kvinners rolle i musikkproduksjon og strømminger og utfordringer ved likestilling i musikken. Konferansen var en oppfølging av en tilsvarende konferanse arrangert av kommunen i 2018.

Kulturlos

Tilskudd til kulturlos skal gå til profesjonelle kunst- og kulturaktører som ønsker å engasjere en kulturlos som skal jobbe for økt deltakelse fra publikumsgrupper som er underrepresentert i virksomhetens formidlingstilbud.

Åpne dører

Tilskuddsordningen «Åpne dører» skal gå til gratis og lavterskel kulturarrangementer i regi av byens kunst- og kulturinstitusjoner. Gjennom målrettede tiltak for inkludering av et mer mangfoldig publikum skal arrangementene fungere som en døråpner inn til kunsten. Arrangementene kan foregå i egne og andre kulturinstitusjoners lokaler eller i åpne byrom. Tilskuddsordningen skal gi rom for å prøve ut nye metoder og former for formidling, inkludert praktisk informasjon som kan senke terskelen for deltakelse og nå nye og underrepresenterte grupper av kulturbrukere.

Balansemerket

Balansemerket er en merkeordning mot seksuell trakassering i kulturlivet, som tilbyr kursing, veiledning og verktøy for å bistå kunst og kulturvirksomheter i å skape trygge og inkluderende arbeidsmiljø. Balansemerket er et initiativ fra Balansekunst, et samarbeid mellom over 90 norske kunst- og kulturorganisasjoner som jobber for et likestilt og mangfoldig kulturliv. Bergen kommune oppfordrer alle aktørene til å arbeide for å oppnå Balansemerket.

Bergen kommune vil

Analysere data om kjønn og deltakelse for barn og unge

Basert på data fra Barnefamiliepanelet skal Bergen kommune utarbeide en rapport om kjønnete mønstre i barn og unges deltakelse i fritidsaktiviteter. Rapporten vil bruke inntekt og utdanning i familien som ramme. Rapporten ferdigstilles i 2024.

Styrke organisasjoner som fremmer likestilling og mangfold gjennom sine aktiviteter

Ved tildeling av midler vil Bergen kommunen fremover prioritere organisasjoner som gjennom sine tiltak fremmer likestilling og mangfold gjennom sine aktiviteter eller blant sine deltakere. Organisasjonene kan for eksempel fremme likestilling gjennom målrettet rekruttering av personer med innvandrerbakgrunn, eller legge til rette for deltakelse for barn og unge med lav sosioøkonomisk bakgrunn. Også målrettet arbeid mot rasisme og diskriminering er tiltak som vil prioriteres.

Kartlegge kjønnsforskjeller i idretten

Bystyret har behandlet en interpellasjon fra Marte Leirvåg (H) og Eivind Hermansen (H) om like muligheter i idretten og fattet følgende vedtak i møte 23.02.22:

Bystyret ber byrådet iverksette en egen kartlegging av kjønnsforskjeller i idretten i Bergen, både for bredde- og toppidrett. Kartleggingen bes gjøres i samarbeid med idretten i Bergen, med mål om å sikre like muligheter for deltakelse for barn og unge, så vel som voksne.

Basert på vedtaket vil Bergen kommune utrede muligheten for å etablere samarbeid med utdannings- eller forskningsinstitusjoner om et forskningsprosjekt som skal kartlegge kjønnsforskjeller i deltakelse og tilbud i idretten innen bredde og toppidretten. Undersøkelsen skal utføres i tett samarbeid med idretten og andre relevante aktører. Det er viktig at kartleggingen besvarer spørsmål knyttet til forskjeller mellom jenter og gutter når det kommer til treningstider, betalt/ikke-betalte kompetente trenere og ledere, anlegg/treningsfasiliteter, oppfølging og utstyr. Målet med kartleggingen er å sikre like muligheter for deltakelse for barn og unge, så vel som voksne.

Utvikle administrasjons- og utleiereglement som fremmer likestilling

Utvikle føringer for bruk av anlegg og haller som sikrer rettferdig fordeling for bruk av disse. Det må tilstrebes jevnere fordeling som sikrer at alle lag får lik tilgang og treningstider.

Arbeide for kulturkort til voksne med vedvarende lav inntekt

Bergen kommune vil arbeide for at det settes av midler i budsjettet for kulturkort for voksne med vedvarende lav inntekt.

Handlingsplan for økt deltakelse i kunst- og kulturliv i bydelene 2023-

I *Plan for deltakelse og mangfold i kunst- og kulturfeltet i Bergen kommune 2021-2030* er det vedtatt flere tiltak som skal bidra til økt deltakelse og mangfold på feltene. Under kapitlet som omhandler lokal kulturaktivitet følger et tiltak som sier at Bergen kommune skal utvikle en handlingsplan for økt deltakelse og mangfold i de ulike bydelene i Bergen. Melding om lokal kulturproduksjon 2021, som ble vedtatt av Bystyret i november 2021 er en del av kunnskapsgrunnlaget for den nye planen for økt deltakelse i kunst- og kulturliv i bydelene

Representasjon

Gjennom historien har kvinner og andre marginaliserte grupper viktige bidrag til samfunnet blitt usynliggjort og skjøvet til siden. Kvinnene som har kjempet mot samfunnets begrensninger for å kunne utmerke seg i vitenskapen, arbeidslivet, på kunst- og kulturfeltet, i academia, kirke- og organisasjonslivet, finansverden og politikken har i mindre grad enn menn blitt hedret for sine bragder. Dette er det viktig å endre på, både for å korrigere en skjev fremstilling av historien, og for å sørge for

at alle bergensere, uansett kjønn, kan kjenne seg igjen i og bli inspirert av persongalleriet som hedres i bybildet.

Kulturfeltet har en viktig rolle i å speile mangfoldet i samfunnet. En undersøkelse gjennomført av Balansekunstprosjektet i 2018, viste at det er en sterk underrepresentasjon av kvinner innenfor musikkbransjen i Bergen³³. Dette gjelder særlig i teknikk- og produksjonsfeltet, men også i visse kunstneriske sjangre. I alle de profesjonelle kunstfeltene henger samspillet mellom scene og sal, verk og publikum, tett sammen med at utøvere, repertoar, program og kuratoriske valg spiller et mangfold av grupper og enkeltmennesker på en relevant måte, slik at publikum kan få anledning til å både bli kjent og identifisere seg med utøvere og tematikker i kunstverk.

Representasjon er også viktig på utøverfeltet, og Bergen kommune ønsker at mangfoldet innbyggerne i Bergen utgjør synliggjøres også her. Dette er nødvendig for at barn og unge skal finne forbilder de kjenner seg igjen i og for at de skal kunne forestille seg og ønske å delta selv. Mangfold på idretts- og kulturarenaer vil også synliggjøre mangfoldet av stemmer, perspektiver og erfaringer som finnes i samfunnet. Dette er viktig av flere grunner. Det involverer og engasjerer, skaper fellesskap og ytringsfrihetens grenser blir utfordret.

Bergen kommune gjør i dag

Prosjekt kvinnenavn

Prosjekt startet i 2021. Bergen kommunen skal øke antall gater og plasser som tildeles navn etter kvinner. Det vil som hovedregel ikke navnsette nye gater, plasser eller kommunale anlegg etter menn før kjønnsbalansen i navnsatte gater, plasser og kommunale anlegg er betydelig bedret.

Kvinner på sokkel

Prosjektet «Kvinner på sokkel» skal øke kvinners tilstedeværelse i det offentlige rom. Bergen Bystyre vedtok i april 2019 at det annethvert år de neste 10 årene skal reises en statue, byste, skulptur eller annet kulturuttrykk tilegnet en navngitt kvinne med en synlig plassering i byrommet. Formålet med tiltaket er å bøte på manglende representasjon av minnesmerker tilegnet navngitte kvinner i det offentlige rom. Kim Friele var den første kvinnen som fikk egen skulptur gjennom satsingen.

Krav til tilskuddsmottakere på kunst- og kulturfeltet

Det stilles krav til tilskuddsmottakere over egen linje i bybudsjettet på kunst- og kulturfeltet om at de skal ha konkrete planer og mål for økt likestilling i egen organisasjon og styresammensetning, og likestilling skal vektlegges i styresammensetningen der Bergen kommune oppnevner styremedlemmer til kunst- og kulturinstitusjoner.

Fokus på kjønnsfordeling ved styreoppnevning

Likestilling skal vektlegges i styresammensetningen der Bergen kommune oppnevner styremedlemmer til kunst- og kulturinstitusjoner.

Bergen kommune vil

Tiltak under satsningsområde fire om krav til tilskuddsmottakere vil bidra til økt representasjon i organisasjoner og styresammensetning.

³³ Balansekunst. [Tall og statistikk](#).

Satsningsområde 4: Kommunikasjon og samarbeid

Hvordan vi kommuniserer, og formidler er ikke alltid nøytralt. Hvordan vi ordlegger oss, språkbruk, kommunikasjonskanaler og – verktøy har noe å si for hvem vi når og hvordan. Denne erkjennelsen må vi være bevisst når vi ønsker å tilrettelegge for mer likestilling mellom kjønnene i arbeidet med denne planen. Språk formidler ikke bare informasjon og ideer, men også følelser og verdier. Om en ikke bruker språket riktig kan det forårsake og forsterke diskriminering, inkludert kjønnsdiskriminering. Når det gjelder målet om full likestilling mellom kjønnene er det også viktig at relevant kunnskap og informasjon om rettigheter og hjelpetjenester deles til kommunens ansatte og befolkningen ellers med ekstra innsats mot utsatte grupper.

Bergen kommune har bredt samarbeid med sivilsamfunnet på flere områder, samarbeid som også innebærer overføring av midler for å nå politiske mål. Dette gjelder særlig tilbud til barn, unge og vanskeligstilte med mål om samfunnstilhørighet og inkludering. Samtidig kjøper kommunen også tjenester av ulike private aktører. Disse samarbeidsrelasjonene og arbeidet med tilskudd og anskaffelser er også viktige å ta i betraktning i likestillingsarbeidet.

Målet med tiltakene innen dette strategiske satsningsområdet er å fremme menneskerettighetene og likeverd gjennom formidling og bevisstgjøring.

Bergen kommune gjør i dag

Tilskudd til ideelle og frivillige organisasjoner som fremmer likestilling

Bergen kommune gir støtte til ulike ideelle og frivillige organisasjoner over bybudsjettet eller gjennom andre søkbare tilskudd for å nå politiske mål. Kommunen samarbeider også med flere av disse organisasjonene om tilbud som blant annet fremmer likestilling mellom kjønnene. Dette kan være hjelp til personer som av ulike årsaker står utenfor arbeidslivet, opplever rasisme og diskriminering, blir utsatt for negativ sosial kontroll og/eller vold i nære relasjoner, eller som trenger råd og veiledning relatert til (seksuell) helse, graviditet, fødsel og foreldrerollen.

Ordet fangar – språkpolitisk plan

Kommunens egen språkpolitiske plan skal se på språkpolitikken til kommunen, og følge opp pliktene etter den nye språkloven. Planen legger vekt på viktigheten av hvilke ord og begreper vi bruker når vi kommuniserer og har følgende tiltak for å tilstrebe ikke støtende språkbruk: «Ord og omgrep, som blir brukt om diagnoser, grupper i befolkninga og ulike tenester, må vurderast med varsemd og i samråd med aktuelle fagfelt, brukarar og pårørande. Det er viktig å ikkje bruka omgrep som er utdaterte eller som kan verka støytande».

Bergen kommune vil

Likestillingskrav til mottakere av kommunale tilskudd

Bergen kommune vil tilstrebe at alle kommunens tilskudd stiller som krav at organisasjonene skal ha konkrete planer og mål for økt likestilling egen organisasjon og styresammensetning der det er relevant.

Fremme kjønnsbalansert og normkritisk språk- og billedbruk i kommunen

Bergen kommune skal tilstrebe et kjønnsbalansert og inkluderende språk- og billedbruk i sine ulike kommunikasjonskanaler. Språkrådets veileder til kjønnsbalansert språk³⁴ skal derfor inngå i kommunens kommunikasjonsveileder til ansatte. I tillegg vil kommunen tilstrebe at nyansatte får tilbud om opplæring i kjønnsbalansert og normkritisk språkbruk.

Sikre bruk og opplæring i bruk av tolk

Bergen kommune vil tilstrebe opplæring i bruk av tolk i alle kommunale tjenester. Det skal også tilstrebes at tolk benyttes i de tilfeller brukeren ikke har oppnådd tilstrekkelig norsknivå for å kommunisere behov og for å forstå informasjon som blir formidlet.

Formidling og dialog med tros- og livssynssamfunn og innvandrersamfunn

Bergen kommune vil etablere kontakt med lokale innvandrersamfunn og tros- og livssynssamfunn med særlig mål om å etablere dialog og formidling om likestillingsrelaterte temaer og menneskerettigheter.

Likestillingskonferanse

Bergen kommune vil arrangere likestillingskonferanse for ansatte og frivillige i ulike offentlige og private institusjoner og organisasjoner med kjønnslikestilling som tema. Målet med konferansen er å øke kompetansen om likestilling mellom kjønnene. I tillegg er det ønskelig at konferansen skal motivere og legge til rette for nettverk og samarbeid på tvers av institusjoner og organisasjoner.

Nordisk likestillingsnettverk

Bergen kommune har i flere tiår deltatt i et nordisk likestillingsnettverket sammen med vennskapsbyene Århus, Gøteborg og Turku (Åbo). Hvert andre år samarbeider byene om å holde en likestillingskonferanse for politikere og fagfolk med mål om erfaringsdeling og samarbeid. I 2023 arrangeres denne likestillingskonferansen i Bergen.

³⁴ Språkrådet, 2021. [Kjønnsbalansert språk](#).

Oppsummering tiltak

Strategisk satsningsområde	Tiltak	Finansieres innenfor eksisterende budsjetttrammer	Krever økte bevilgninger	Merbehov utover vedtatt budsjett 2023
Arbeid og utdanning				
1	Utrede muligheten for praksisplass og deltidsstillinger i helseyrker for gutter	Nei	Nei	-
2	Øke innsikten i likelønnsutfordringer og sikre kjønnsperspektiv i lokale lønnsforhandlinger	Ja	Nei	-
3	Videreføre LOS-ordning ved Grunnskolen for voksne	Delvis	Delvis	600 000
4	Kompetanseheving til ledere og tillitsvalgte om Likestillings- og diskrimineringsloven	Ja	Nei	-
5	Etablere tiltak for arbeidsinkludering for nyankomne flyktninger	Ja	Nei	-
Helse og sosial				
6	Bidra til bedre tjenester og mindre ventekø for barn og unge	Ja	Nei	-
7	Fremme migrasjons- og minoritetshelse og interseksjonalitet i pensum for helse- og sosialfag	Ja	Nei	-
8	Styrke ideelle organisasjoners arbeid med kvinnehelse	Nei	Ja	1 000 000
9	Fødsels- og foreldreforberedende kurs på flere språk	Nei	Må utredes nærmere.	-
10	Utvide tilbudet UngArena til Åsane	Ja	Nei	-
11	Styrke helsesykepleieres kompetanse om kjønn- og seksualitetsmangfold	Ja	Ja	200 000
12	Plan for kjønns – og seksualitetsmangfold	Ja	Nei	-
13	Etablere lavterskeltilbud for kvinner i Bergen fengsel innen rusmestring og traumehåndtering	Nei	Ja, men må utredes nærmere	-

PLAN FOR LIKESTILLING I MANGFOLDSBYEN BERGEN

14	Gjennomgang av tildeling av BPA til personer med nedsatt funksjonsevne	Ja	Nei	-
15	Fremme interseksjonelt perspektiv i arbeidet mot vold i nære relasjoner	Ja	Nei	-
16	Forebygge og bekjempe negativ sosial kontroll og æresrelatert vold	Plan ikke vedtatt enda.	Plan ikke vedtatt enda.	-
17	Utvikle tiltak for helsefremmende miljø i sosiale medier	Ja	Ja	200 000
18	Følge opp rapport om kvinnehelse og helse i et kjønnsperspektiv	Ja	Nei	-
19	Fremme forskning på kvinnehelse	Ja	Nei	-
Kultur og fritid				
20	Analysere data om kjønn og deltakelse for barn og unge	Ja	Nei	-
21	Styrke organisasjoner som fremmer likestilling og mangfold gjennom sine aktiviteter	Ja	Nei	-
22	Kartlegge kjønnsforskjeller i idretten	Nei	Ja, engangsbevilgning.	750 000
23	Utvikle administrasjons- og utleiereglement som fremmer likestilling	Ja	Nei	-
24	Handlingsplan for økt deltakelse i kunst- og kulturliv i bydelene 2023-	Ja	Nei	-
Kommunikasjon og samarbeid				
25	Likestillingskrav til mottakere av kommunale tilskudd der det er relevant	Ja	Nei	-
26	Fremme kjønnsbalansert og normkritisk språk- og billedbruk	Ja	Nei	-
27	Sikre bruk og opplæring i bruk av tolk	Ja	Nei	-
28	Formidling og dialog med tros- og livssynssamfunn og innvandrersamfunn	Ja	Nei	-
29	Likestillingskonferanse	Nei	Ja	100 000
30	Nordisk likestillingsnettverk	Nei	Nei	-
Sum				2 850 000

4 Referanseliste

- Bains, Sukhjeet, Mæland, Karolina S. og Vik, Eline S (2021). [«Helse i svangerskapet blant innvandrerkvinner i Norge – en utforskende litteraturoversikt»](#). Tidsskriftet den Norske Legeforening 2021.
- Bakken, Anders (2019). [«Idrettens posisjon i ungdomstida. Hvem deltar og hvem slutter i ungdomsidretten?»](#). Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring. NOVA Rapport 2/2019. Oslo 2019.
- Bjørnset, Mathilde og Friberg, Jon Horgen (2019). [«Migrasjon, foreldreskap og sosial kontroll»](#). Fafo-rapport 2019:01.
- Bredal, Anja, Eggebø, Helga og Eriksen, Astrid (red.) (2020). [Vold i nære relasjoner i et mangfoldig Norge](#). Cappelen Damm akademisk. Oslo 2020.
- Eriksen, Ingunn Marie og Seland, Idunn (2019). [«Ungdom, kjønn og fritid»](#). NOVA Rapport 6/2019. Oslo 2019.
- Hellebust, Marion, Smith, Peter Scharff, Lundeberg, Ingrid og Skilbrei, May-Len (2021). [«Lengst inne i fengselet. Kvinnelige innsatte med behov for helsehjelp»](#). Institutt for kriminologi og retts sosiologi, Universitetet i Oslo. Oslo og Glostorp 2021.
- Kjøllestad, Marte (redaktør) (2019). [«Helse blant innvandrere i Norge. Levekårsundersøkelsen blant innvandrere 2016»](#). Folkehelseinstituttet. Oslo 2019.
- Likestillings- og diskrimineringsombudet (LDO) (2018). [«Likestilling og mangfold i norsk idrett: - bedre med flere på banen!»](#).
- Malasevskaja, Iveta, Solberg, Annette og Sund, Frøydis (2019). [«Kjønnsdelte hjelpemidler? Kartlegging av hjelpemidler til personer med nedsatt funksjonsevne»](#). Rapport 1/2019 i Likeverdige offentlige tjenester. Hamar 2019.
- Norges offentlige utredninger, NOU (1999). [«Kvinner helse i Norge»](#). Utredning fra et utvalg oppnevnt av Regjeringen 19. september 1997. Avgitt til Sosial- og helsedepartementet 28. januar 1999. Statens forvaltningstjeneste. Statens trykning Oslo 1999.
- Rostadmo, Martine (2021). [«Svart hud er tykkere enn hvit»](#). Tidsskriftet den Norske Legeforening 2021.
- Rønning, Elisabeth og Støren, Kristina Strand (2021). [«Livskvalitet i Norge 2021»](#). Statistisk sentralbyrå. Oslo 2021.
- Statens undersøkelseskomisjon for helse- og omsorgstjenesten, UKOM (2021). [«Undersøkelse etter drukningstragedien i Tromsø. Hva kan vi lære om integrering og flyktninghelse»](#). Rapport 3-2021.
- Vogt, Kristoffer Chelsom (2018). [«Svartmaling av gutter»](#). Norsk sosiologisk tidsskrift. Årgang 2, nr. 2-2018, s. 177–193.
- Vogt, Kristoffer Chelsom (2020). [«Prosessuell interseksjonalitet: gutter, posisjoner og prosesser»](#). Tidsskrift for kjønnsforskning. Årgang 44, nr. 2-2020, s. 118–131.

